

T.C.
BAŞBAKANLIK
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

TÜRKİYE’DE KADININ DURUMU

ŞUBAT 2010
ANKARA

TÜRKİYE'DE KADININ DURUMU

1.GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti kadın konusuna ilişkin olarak dünyada istisnai ve özgün bir tarihsel deneyim yaşamıştır. Kadınların ilerlemelerine ve güçlenmelerine ilişkin olarak günümüzde alınan bütün kararlarda ve uygulanan bütün politikalarda bu tarihsel deneyimin yansımalarını görmek mümkündür. Türkiye Cumhuriyetinin kurulduğu 1923 yılını izleyen ilk 10 yılda Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirilen reformlar, bir yandan kadının yurttaşlık hakları kazanmasını, diğer yandan Türk toplumunun yeniden yapılanmasını sağlamış, böylece büyük bir toplumsal değişim gerçekleştirilmiştir. Laik hukukun benimsenmesi ile kadınların eğitim, çalışma yaşamı, siyaset gibi kamu alanlarına açılması mümkün kılınmış ve eşitlikçi kamu politikaları ile devlet bu katılımı özendirmiş ve desteklemiştir.

Bu reformlardan Türk kadınına doğrudan etkileyenlerin başında 1924 yılında kabul edilen, eğitimi tek sistem altında toplayarak kadınlara erkeklerle eşit eğitim imkanları sağlayan Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 1925 yılında kabul edilen Kıyafet Kanunu, kadınların yasal statüsünü bütünüyle değiştirerek gerek aile içinde gerekse birey olarak eşit haklar sağlayan 1926 yılında kabul edilen Türk Medeni Kanunudur. Bunların yanı sıra kadınların yasal statülerinin eşitlenmesinde diğer önemli aşama ise siyasi hakların kazanılmasıdır. Türk kadınlarına 1930'da yerel, 1934'de de genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı birçok batı ülkesinden önce tanınmıştır.

Türkiye tarafından 1985 yılında onaylanan Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi öncelikli olmak üzere, Avrupa Sosyal Şartı, Çocuk Hakları Sözleşmesi, ILO, OECD, AGİK gibi kuruluşların sözleşme, karar ve tavsiyelerinin Kahire Dünya Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Planınının, 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı ve Pekin Deklarasyonunun iç hukukta uygulanması yönünde çalışmalar sürdürülmektedir.

Türkiye, 4. Dünya Kadın Konferansı gibi dünya kadınlarının statülerini yükseltmeyi amaçlayan bir uluslararası toplantıda Eylem Planını hiç çekince koymadan kabul etmiştir. Konferansta, ülkemiz 2000 yılına kadar anne ve çocuk ölümlerinin %50 azaltılması, zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılması, kadın okur-yazarlığının %100'e çıkarılması yönünde taahhütte bulunmuştur. 1997 yılında zorunlu eğitim 8 yıla çıkarılmış, anne ve çocuk ölümlerinde önemli düşüşler olmuş, düzenlenen okuma-yazma kursları ile kadın okur-yazarlığı oranı yükselmiştir.

Özellikle 1980'li yıllarda ivme kazanan kadın hareketi, kadınlar ile ilgili her soruna "kadın bakış açısıyla yaklaşma ilkesi"ni yerleştirme çabasını sürdürmektedir. Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesini onaylayan ülkemiz de, kadın politikaları geliştirmek amacıyla ulusal mekanizma olarak 1990 yılında kurulan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), sorunların parlamentoya taşınmasında ve kadınlar lehine kararlar alınmasında etkili çalışmalar yürütmektedir.

II. Dünya Konferansının ardından 1 Mart 1980 tarihinde Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) üye ülkelerin imzasına açılmış, Türkiye'nin 1985 yılında onayladığı Sözleşme, 19 Ocak 1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

İmzalanan CEDAW Sözleşmesinin 18. maddesi uyarınca; taraf devletler, her dört yılda bir dönemsel ülke raporlarını Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi (CEDAW) Komitesine sunmak zorundadırlar.

Türkiye bu zorunluluk kapsamında ilk raporunu 1990, İkinci ve Üçüncü Birleştirilmiş raporunu 1997 yılında, Birleştirilmiş Dördüncü ve Beşinci Dönemsel Ülke Raporu'nu 2005 yılında sunmuş ve savunmuştur. 6. Dönemsel Ülke Raporu'nun hazırlıklarını tamamlayan KSGM, söz konusu Raporu 2008 yılı içerisinde CEDAW Komitesi'ne sunmuştur.

2- YASAL GELİŞMELER

a) Anayasa

Türkiye'de kadın-erkek eşitliği ilkesi, Anayasanın 2001 yılında yapılan 41 inci ve 66 ncı maddeleri, 2004 yılında yapılan 10 uncu ve 90 ıncı maddelerindeki değişikliklerle güçlendirilmiştir.

- Anayasa'nın 10 uncu maddesine;

“Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.” hükmü eklenmiş,

- 41 inci maddesine;

“Aile Türk toplumunun temelidir” ifadesinden sonra gelmek üzere “ve eşler arasında eşitliğe dayanır.” hükmü eklenmiş,

- 66 ıncı maddesinde;

Türk vatandaşlığının düzenlenmesi ile ilgili eşitsizlik içeren hüküm maddeden çıkarılmıştır.

- 90 ıncı maddesine;

"Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla ulusal kanunların aynı konudaki farklı hükümler içermesi durumunda çıkabilecek ihtilaflarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır" hükmü eklenmiş, bu çerçevede CEDAW Sözleşmesi de ulusal düzenlemeler karşısında üstün konuma getirilmiştir.

b) Türk Medeni Kanunu

Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilerek 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren Yeni Türk Medeni Kanunu Türk toplumuna çağdaş gelişmeleri yaşama imkanı tanıyan bir düzenlemedir.

Medeni Kanun yeni şekliyle kadın-erkek eşitliğini gözeten, cinsiyet ayrımcılığına son veren, kadınları aile ve toplum içerisinde erkekler ile eşit kılan, kadın emeğini değerlendiren bir düzenlemedir.

Yeni Medeni Kanun ile özellikle aile hukuku alanında bugüne kadar yaşanan gelişmeler değişim ve ihtiyaçlar dikkate alınarak çok önemli değişiklikler yapılmıştır. Kanun ile getirilen başlıca düzenlemeler şunlardır;

- "Aile reisi kocadır" hükmü değiştirilerek "evlilik birliğini eşler beraber yönetirler" hükmü getirilmiştir.
- Eski Kanunda evlilik birliğini temsil hakkı, bazı haller dışında kocaya ait iken, yeni Türk Medeni Kanununda evlilik birliğinin temsili eşlerin her ikisine verilmiştir.
- Evin seçimini kocanın yapacağı hükmü değiştirilerek, eşlerin oturacakları evi birlikte seçecekleri hükmü getirilmiştir.

- Kadına önceki soyadını kocasının soyadından önce gelmek üzere kullanabilme hakkı veren ve 1997 yılında yapılan değişiklik yeni yasada aynen benimsenmiştir.
- Eski Medeni Kanunda yer alan eşlerin çocukların velayetini birlikte kullanacağı, anlaşmazlık halinde ise babanın reyinin üstün olacağı hükmü değiştirilerek, eşlerin velayeti birlikte kullanacakları hükmü getirilmiştir. Evlilik dışında doğan çocuğun velayeti anneye aittir.
- Yeni Medeni Kanunda eşlerden birinin meslek ve iş seçiminde diğerinin iznini almak zorunda olmadığı hükmü getirilmiştir. Bu düzenlemeyle eşler mesleklerini diğer eşten izin almadan sürdürebileceklerdir. Ayrıca maddenin devamında "eşlerin meslek seçiminde evlilik birliğinin huzur ve yararını göz önünde tutması" gerektiği yer almıştır. (Eski Kanundaki kadının meslek seçiminde eşinden izin alacağı hükmü 1990 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir).
- Yeni Kanun, vesayeti kabul yükümlülüğünü sadece erkek ve koca için öngören maddeyi kadın erkek eşitliğini zedelediği için tamamen kaldırmıştır.
- Yeni Kanun mirasın taksiminde, tereke malları arasında yer alan ve ekonomik bütünlüğü bozulmaması gereken tarımsal taşınmazların hangi mirasçıya özgüleneceği konusunda erkek çocuklara kızlara nazaran öncelik tanıyan eski hükme yer vermemiştir.
- Eski Medeni Kanuna göre diğer rejimlerden biri seçilmemişse geçerli olan kanuni mal rejimi "mal ayrılığı" iken, Yeni Kanunda "edinilmiş mallara katılma rejimi" getirilmiştir. Her eşin kendi adına kayıtlı mallara sahip olması esasına dayanan mal ayrılığı rejimi yerine, yeni mal rejimine göre evlilik birliğinin kurulmasından sonra her eşin karşılığını vererek elde ettiği malvarlığı değerlerini (edinilmiş mallar) evliliğin sona ermesi ile eşler eşit olarak paylaşır. Kişisel mallar ve miras yoluyla intikal eden mallar ise paylaşım girmez.
- Eski Medeni Kanuna göre evin ve çocukların geçimi kocaya ait iken, Yeni Medeni Kanunda, "Eşler birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıklarıyla birlikte katılırlar" şeklinde düzenleme yapılmıştır.
- Yeni Kanun ile evlenme yaşı kadın ve erkek için eşitlenerek yükseltilmiş ve 17 yaşını doldurma şartı getirilmiştir. Ancak hakim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple 16 yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir.
- Daha önce evlenme için müracaat yeri, erkeğin oturduğu yerin evlendirme memurluğu iken Yeni Kanunda kadın veya erkeğin oturduğu yerdeki evlendirme memurluğu olarak düzenlenmiştir.
- Genel hükümlere göre boşanmadan sonra nafaka davalarının açılma yeri davalının ikametgahı yeri mahkemesidir. Yeni Kanunda, "Boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir".
- Kanunda getirilen önemli bir düzenlemede tarafların talepleri ile boşanma davalarının gizli celse ile yapılabilecek olmasıdır.
- Bir başka değişiklik de sağ kalan eşin ölen eşine ait olan, birlikte yaşadıkları konut üzerinde, kendisine katılma alacağına mahsup edilmek, yetmez ise bedel eklenmek suretiyle intifa yada oturma hakkının tanınmasını isteyebilmesidir.
- Yine mirasın paylaşımında haklı sebeplerin varlığı halinde, sağ kalan eşin veya miras bırakanın diğer yasal mirasçılarının birinin istemi üzerine mülkiyet yerine intifa veya oturma hakkı da tanınması imkanı getirilmektedir.

- Aile konutu ile ilgili yapılan düzenlemede, eşlerden biri diğerinin açık rızası olmadan aile konutu üzerindeki tasarruflarına sınırlandırma getirilmesidir. Kiralık bir konut bile olsa diğer eşin rızası olmadan kira akdi fesih edilemez.
- Evlilik dışında doğmuş ve soy bağı tanıma veya hakim hükmüyle kurulmuş olanlara, baba yönünden, tıpkı evlilik içindeki çocuklar gibi eşit mirasçı olabilme hakkı getirilmiştir.
- Yeni Medeni Kanunda evlat edinme konularında da önemli yenilikler getirilmiştir. Yeni hükme göre 30 yaşını dolduranlar evlat edinebilirler. 18 yaşından küçükleri evlat edineceklerin çocuksuz olmaları koşulu kaldırılmıştır.

c) Aile Mahkemeleri

Yeni Türk Medeni Kanununun yürürlüğe girmesi ile birlikte Aile Mahkemelerinin kurulması konusu gündeme gelmiş ve hazırlanan "Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun" 9.1.2003 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.

Bu Kanun ile, Aile Hukukundan doğan dava ve işlerin Aile Mahkemeleri tarafından görülmesi ve Adli yargıda görevli, evli çocuk sahibi, 30 yaşını doldurmuş ve tercihen Aile Hukuku alanında lisans üstü eğitim yapmış olan hakimlerin görevlendirilmesi sağlanmıştır.

Bu Mahkemeler, Aile Hukukunu ilgilendiren davaların yanı sıra Ailenin Korunmasına Dair Kanunun uygulanmasından doğan davalara da bakmaktadır.

d) 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun

Kadına yönelik şiddetle mücadele amacıyla 17 Ocak 1998 tarihinde yürürlüğe giren şiddet mağdurlarını korumayı amaçlayan tedbirleri içeren 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun uygulanmasındaki aksaklıkların giderilmesini teminen Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün koordinatörlüğünde ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum örgütlerinin hukukçu temsilcileri ile yapılan bir dizi toplantı sonucunda hazırlanan Değişiklik Tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda kabul edilerek, 4 Mayıs 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik ise, yine Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün koordinatörlüğünde, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının ve sivil toplum örgütlerinin hukukçu temsilcilerinin katılımıyla hazırlanmış; 1 Mart 2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir. (Ayrıntılı bilgi için bkz. "Şiddete İlişkin Yasal Durum")

e) BM CEDAW İhtiyari Protokolü

Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne ilişkin olarak hazırlanan İhtiyari Protokolü Türkiye tarafından 30 Temmuz 2002 tarihinde onaylanmış, 29 Ocak 2003 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. İmzalanan İhtiyari Protokol ile taraf devletlerin CEDAW Sözleşmesini ihlal etmeleri durumunda, kişilere ve gruplara CEDAW Komitesine başvuru hakkı tanınmaktadır. Protokol ile ayrıca uygulamaları denetlemek üzere Komiteye yapılacak şikayetleri kabul etme ve inceleme yetkisi tanınmaktadır.

f) İş Kanunu

10 Haziran 2003 tarihinde yürürlüğe giren Yeni İş Kanununun getirdiği en önemli ilerleme işveren işçi ilişkisinde cinsiyet dahil hiçbir nedenle temel insan hakları bakımından ayırım yapılamayacağıdır. Bu kapsamda;

- İş sözleşmesinin yapılmasında, uygulanmasında ve sona erdirilmesinde cinsiyet veya gebelik nedeniyle doğrudan veya dolaylı farklı işlem yapılamayacağı,

- Cinsiyet nedeniyle eşit değerde iş için daha düşük ücret verilemeyeceği,
- Cinsiyet, medeni hal ve aile yükümlülükleri, hamilelik ve doğumun iş akdinin feshi için geçerli sebep oluşturamayacağı,
- İşyerinde işçinin, işveren, diğer bir işçi veya üçüncü kişiler tarafından cinsel tacize uğraması ve bu durumu işverene bildirmesine rağmen gerekli önlemlerin alınmaması halinde işçinin haklı nedenle işi derhal fesih hakkına sahip olduğuna ilişkin hüküm,
- Genel ekonomik kriz veya zorlayıcı nedenlerle kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği hükmü,
- Kadın çalışanlara verilen ücretli doğum izin sürelerinin artırılmasına ilişkin hüküm Kanunda yer almıştır.

g) Türk Ceza Kanunu

Günümüz ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanan Türk Ceza Kanunu Tasarısı 26.9.2004 tarihinde TBMM tarafından kabul edilmiştir. Reform niteliğinde düzenlemeler içeren Kanun 1 Haziran 2005 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Cinsiyet eşitliği ve kadına karşı şiddet konusunda çağdaş düzenlemelere yer veren Kanundaki başlıca yeni düzenlemeler şunlardır;

- “Kadın, kız ayrımı” biçimindeki tanım madde metninden çıkarılmıştır.
- Cinsel suçlar kişilere karşı suçlar başlığı altında cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar olarak değerlendirilmiştir.
- Zorla ırza geçme ve zorla ırza tasaddi kavramları kaldırılarak yerine cinsel saldırı ve çocukların cinsel istismarı kavramları kullanılmıştır.
- Cinsel saldırı suçunun eşe karşı işlenmesi durumunda soruşturma ve kovuşturma yapılması mağdurun şikayetine bağlanmıştır. Bu düzenleme ile eş üzerinde gerçekleştirilen ve cinsel saldırı suçunun nitelikli halini oluşturan davranışlara ceza yaptırımı getirilmiş ancak bu durumda soruşturma ve kovuşturma yapılması mağdur eşin şikayetine bağlı tutulmuştur.
- Cinsel saldırının tanımı yapılmış ve cinsel saldırı suçunun temel şekli tanımlanmıştır. Cinsel saldırının vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi bu suçun nitelikli hali olarak tanımlanmıştır.
- İşyerinde cinsel taciz kavramı getirilmiş, cinsel taciz suçunun nitelikli halleri belirlenmiş buna göre hiyerarşi ve hizmet ilişkisinden kaynaklanan nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle ya da aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan yararlanılarak kişiye karşı cinsel tacizde bulunulması suçun temel şekline göre daha ağır ceza ile cezalandırılmıştır. Bu düzenleme ile sadece üst değil çalışanlar arasında da cinsel taciz suçu düzenlenmiştir.
- Dava veya cezanın ertelenmesini gerektiren etkin pişmanlık halleri düzenlenmiş, bu düzenleme ile kaçırılan veya alıkonulan ile sanık veya hükümlülerden biri evlendiği takdirde cezalarında indirim veya erteleme yapılması ya da bu cezaların silinmesinin mümkün olamayacağı hükme bağlanmıştır.
- Kasten öldürme suçunun, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren nitelikli hallerinin düzenlendiği maddeye “Töre saikiyle” ifadesi eklenerek töre cinayetleri faillerinin en yüksek ceza ile cezalandırılması kabul edilmiştir.
- Haksız tahrik maddesi düzenlenerek bu maddeye göre haksız tahrikin ancak haksız bir fiil sonucunda meydana gelmesi durumunda uygulanmasına imkan veren bir düzenleme

yapılmış, cinsel saldırıya uğrayan kadını namus gerekçesiyle öldüren aile bireyleri ve akrabalar ve diğer akrabaların haksız tahrik indiriminden yararlanamayacağı, her haksız fiilin de haksız tahrik oluşturmayacağı madde gerekçesinde açıklanmıştır.

- “Kadının mağdur olduğu bir suç sonucu gebe kalması halinde süresi yirmi haftadan fazla olmamak ve kadının rızası olmak, koşuluyla gebeliği sona erdirene ceza verilmez. Ancak bunun için, gebeliğin uzman hekimler tarafından hastane ortamında sona erdirilmesi gerekir” hükmü getirilmiştir.
- Cinsel saldırı suçunun ağırlaşmış halleri düzenlenerek, cinsel saldırı suçunun işlenmesi suretiyle mağdurun beden veya ruh sağlığının bozulmasına neden olunması, daha ağır ceza ile cezalandırılmıştır. Yürürlükteki mağyubiyet kavramı kaldırılmıştır. Ruh sağlığı kavramı getirilmiştir. Suç sonucu mağdurun bitkisel hayata girmesi veya ölümü halinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası getirilmiştir.
- Cinsel saldırı suçunun düzenlendiği maddede kamu görevinin veya hizmet ilişkisinin sağladığı, nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle suçun işlenmesi halinde daha ağır cezayı gerektiren nitelikli unsurlar tanımlanmıştır.
- Kasten yaralama suçu düzenlenmiş ve bu suçun üstsoy veya altsoydan birine ya da eş veya kardeşe karşı işlenmesi suçun nitelikli hali olarak kabul edilmiştir.
- İşkence ve Eziyet başlığı altında işkence, eziyet suçları düzenlenmiştir. Bu maddeler ile Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarasındaki sözleşmelerden doğan yükümlülükler göz önünde bulundurulmuştur. Bu yükümlülükler karşısında ve özellikle insan haysiyetinin tecavüzlerden korunması için işkence teşkil eden fiillerin cezasız kalmaması düşüncesiyle işkence fiilleri bağımsız bir suç olarak tanımlanmıştır. Suçun çocuğa beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı işlenmesi halinde sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunmuştur. Neticesi sebebiyle ağırlaşmış işkence suçu düzenlenmiştir ve cezalarda artırım ve işkence sonucunda ölüm meydana gelmesi halinde ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının verileceği belirtilmiştir.
- Aile Hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi suç olarak tanımlanmıştır. Bu suçun oluşması için terk olgusunun gerçekleşmemesi gerekir. Aksi takdirde terk suçu oluşmaktadır. Aile hukukundan kaynaklanan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünün kapsamının Türk Medeni Kanunu'nun hükümlerine göre belirlemek gerekir. Bu suçtan dolayı soruşturma ve kovuşturma yapılması şikayete tabi tutulmuştur. Maddede evli olsun veya olmasın gebe olan eşini veya sürekli birlikte yaşadığı ve kendisinden gebe kalmış kadını çaresiz durumda terk eden yani ona her türlü yardımı yapmaksızın ortada bırakan kişi cezalandırılmaktadır. Velayet hakları kaldırılmış olsa da itiyadi sarhoşluk, uyuşturucu madde kullanma veya onur kırıcı yaşayış tarzı nedeniyle özen noksanı veya kusurundan dolayı çocuklarının ahlak, güvenlik ve sağlıklarının ağır şekilde tehlikeye sokan ana ve babaya üç aydan bir yıla kadar hapis cezası hükmolunmaktadır.
- Fuhuş suçu düzenlenerek kişilerin ve özellikle çocukların fuhuşa teşviki, sürüklenmesi fiillerinin hangi koşullarda suç oluşturduğu hususunda düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler yapılırken Türkiye'nin fuhuşla mücadele ile ilgili olarak milletler arası sözleşmelerden kaynaklanan yükümlülükleri göz önünde bulundurulmuştur.
- Genital Muayene bağımsız bir madde olarak düzenlenmiş, yetkili hakim ve savcı kararı olmaksızın, kişiyi genital muayeneye gönderen veya bu muayeneyi yapan fail hakkında üç aydan bir yıla kadar hapis cezası getirilmiştir.

- Reşit olmayan kişiyle cinsel ilişkide bulunmak bağımsız bir suç olarak tanımlanmıştır.
- Çocukların cinsel istismarı fiilleri suç olarak tanımlanmıştır. Cinsel istismarın üst soy, ikinci veya üçüncü derecede kan hısmı üvey baba, evlat edinen, vasi gibi kişilerce uygulanması halinde verilecek cezalar yarı oranında artırılmıştır.
- İnsanlığa karşı diğer suçlar içerisinde işkence veya insanlık dışı işlemlere veya biyolojik deneylere tabi kılmak, cinsel saldırıda bulunmak, zorla hamile bırakma, zorla fuhuşa sevk etme fiillerini işleyenlere ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilmesi ve bu suçlardan dolayı zaman aşımının işlemeyeceği hükme bağlanmıştır.
- Kadın ve çocuk ticareti ile ilgili mücadele için düzenlemeler yapılmıştır Yapılan bu düzenlemelerde milletler arası sözleşmelerden doğan yükümlülükler göz önünde tutulmuştur.
- Ayrımcılık suçu düzenlenerek insanlar arasında yürürlükteki kanun ve nizamların izin vermediği ayrımlar yapılarak bazı kişilerin hukukun sağladığı imkanlardan yoksun hale getirilmeleri cezalandırılmıştır.

h) Doğum izinleri

Günümüz ihtiyaçları doğrultusunda yeniden ele alınması gereken konulardan biri de doğum izinlerine ilişkindir. Bu çerçevede; doğum izinleri konusunda farklı sosyal güvenlik kuruluşlarına bağlı çalışanlar için ebeveyn izni ve evlat edinme halinde de bu iznin kullanılabilmesi amacıyla “Devlet Memurları Kanunu ve İş Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı” hazırlanmıştır.

Tasarıda; doğum sonrası ücretsiz ebeveyn izni süresi işçi ve memurlar açısından oniki ay olarak öngörülmüştür. Memurlar için bu süre kadın ve erkek için toplam oniki ay, işçiler için ise kadın ve erkek için en fazla altışar ay olarak tespit edilmiştir.

Ülkemizin toplumsal gerçekleri ve bugüne kadar taraf olduğu uluslararası sözleşmeler doğrultusundaki taahhütleri dikkate alınarak hazırlanan Tasarı, TBMM Avrupa Birliği Uyum Komisyonunda görüşülerek kabul edilmiş olup, kanunlaşma aşamaları devam etmektedir.

ı) Diğer Yasal Düzenlemeler

- Personel alımlarında cinsiyet ayrımcılığı yapılmamasına ilişkin “Personel Temininde Eşitlik İlkesine Uygun Hareket Edilmesi” konulu 2004/7 sayılı Başbakanlık Genelgesi 22 Ocak 2004 tarihinde 25347 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik” 14 Temmuz 2004 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- “Kadın İşçilerin Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelik” 9 Ağustos 2004 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi amacıyla 2005 yılında oluşturulan Türkiye Büyük Millet Meclisinde Meclis Araştırma Komisyonu’nun Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu’nda görüşülen Raporunu takiben, kadın erkek eşitliği, kadının insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, toplumsal yaşamın her alanında kadının konumunun güçlendirilmesi ile kadına yönelik şiddetin önlenmesinin devlet politikası haline getirilmesinin açık göstergesi olan 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi 4 Temmuz 2006 tarihinde yayımlanmıştır.

- Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun kurulmasına ilişkin 5840 sayılı Kanun, 24.03.2009 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, kadın haklarının korunması ve geliştirilmesi, kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik olarak ülkemizde ve uluslararası alandaki gelişmeleri izlemek, bu gelişmeler konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisini bilgilendirmek, kendisine esas veya tali olarak havale edilen işleri görüşmek, istenildiğinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun tasarı ve teklifleriyle kanun hükmünde kararnameler hakkında ihtisas komisyonlarına görüş sunmak amacıyla kurulmuştur.

3.TEMEL GÖSTERGELERDE KADIN

A) EĞİTİM

Türkiye, Çocuk Hakları Sözleşmesi (Türkiye tarafından 1990 yılında imzalanmıştır), Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW, Türkiye tarafından 1985’te imzalanmıştır) gibi onayladığı uluslararası sözleşmelerle eğitim hususunda politikalar geliştirmeyi, yasal düzenlemeler yapmayı, bu yasaları uygulamaya geçirmeyi ve kadın okuryazarlığını yüzde 100 olarak gerçekleştirmeyi taahhüt etmiştir.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, eşit erişim ve eşit fırsat açısından en önemli uluslararası insan hakları belgelerinden biridir.“Eğitim Hakkı” başlığını taşıyan 10. madde taraf devletlere, eğitimde erkeklerle eşit haklara sahip olmalarını sağlamak için kadınlara karşı ayrımı önleyen bütün uygun önlemleri alma yükümlülüğü getirmektedir.

“Çocuk Haklarına Dair Sözleşme” 1994 yılında 4058 sayılı yasa ile iç hukuk kurallarına dönüştürülmüştür. “Çocuk Hakları Sözleşmesi”nde taraf devletlerin çocukların eğitim hakkını kabul edecekleri ve bu hakkın “fırsat eşitliği” temeli üzerinde gerçekleştirilmesi için sözleşmede yer alan önlemleri alacağı belirtilmiştir.

“Çocuk Hakları Sözleşmesi”nde yer alan çocuğun eğitim hakkının fırsat eşitliği temeli üzerinde gerçekleştirilmesi, ilköğretimin herkes için zorunlu ve parasız hale gelmesi ile çocuğun okula düzenli bir biçimde devamının sağlanması ve okul terklerinin azaltılması için önlemler alınması, Anayasanın 42. Maddesindeki “İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır” hükümleri ile ayırım yapılmaksızın herkes için teminat altına alınmıştır. Buna bağlı olarak da bütün kanun, tüzük, yönetmelik vb. hukuki düzenlemeler kadın-erkek ayrımı yapmadan bütün vatandaşlarımızı kapsayacak biçimde düzenlenmiştir.

Ayrıca Türkiye Pekin’de yapılan IV. Dünya Kadın Konferansı sonucunda kabul edilen belgeleri (Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı) çekincesiz kabul etmiştir. Pekin Eylem Platformu kadının ilerlemesi ve güçlendirilmesi için öncelikle harekete geçilecek 12 kritik alan belirlemiştir. Bu kritik alanlardan birisi de “Kadın ve Eğitim”dir.

Okumaz-Yazmazlık

Ülkemizde son 10 yıllık sürece bakıldığında kadının eğitim seviyesinde bir artış gözlenmektedir. 1997 yılında okuryazar olmayanların oranı yüzde 14,7 iken, 2006 yılında bu oran yüzde 11,9’a gerilemiştir. Bu oran 1997 yılında kadınlar için yüzde 23,1 iken 2006 yılında yüzde 19,6 olmuştur. Erkekler için ise 1997 yılında yüzde 6,1 olan okuryazar olmayanların oranı 2006 yılında yüzde 4’e gerilemiştir. Okuryazar olmayan kadınların sayısı, erkeklerden fazladır. 1997 yılından bu yana, okuryazar olmayanların oranı kademeli olarak

düşmesine rağmen, 2003 ile 2006 yılları arasında toplumsal cinsiyet farkının giderilmesinde bir ilerleme kaydedilememiştir.

6 Yaş ve yukarısına bakıldığında ise kadın okumaz-yazmazlık oranı kadınlarda ve kız çocuklarında yüzde 12,9, erkeklerde ise yüzde 3,4'tür (TÜİK 2008-2009 verileri). Yıllar içinde okuryazarlık oranı sürekli artmasına rağmen henüz hedeflenen noktaya ulaşamamıştır.

Yaş faktörü dikkate alındığında toplumsal cinsiyet farkı/uçurumu azalmaktadır. 2006 yılında, 15-24 yaş arası kadınların okumaz yazmazlık oranı yüzde 5,9 iken, bu yaş grubundaki erkeklerin okumaz yazmazlık oranı yüzde 1,6 olarak kaydedilmiştir. Genele bakıldığında, okuma yazma bilmeme oranı her iki cinsiyet içinde “genç yaş gruplarından ileri yaş gruplarına”, “kentsel nüfustan kırsal nüfusa” ve “Batı bölgelerden Doğu bölgelerine” gidildiğinde, artış sergilemektedir. Ancak, bu değişkenlerin her koşulda kadınlar üzerindeki etkisi erkekler üzerindeki etkisinden daha büyük olmaktadır.

Okul Öncesi Eğitim

Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre, okul öncesi eğitim mecburi ilköğretim çağına gelmemiş çocukların eğitimini kapsar ve isteğe bağlıdır. Türkiye'de 3-5 yaş grubu içerisinde 2,5 milyon çocuk bulunmakta ve bu çocukların yaklaşık yüzde 28'i (804.765) bir tür okul öncesi eğitim programına katılmaktadır. Bu çocukların da yaklaşık yüzde 48'ini kız çocukları oluşturmaktadır. Türkiye'deki okul öncesi eğitim oranı son yıllarda yaklaşık iki katına çıkmasına rağmen 9. Kalkınma Planı'nda da belirtildiği gibi, halen istenilen düzeyin altındadır. Nispeten düşük olan bu rakamlara gelir düzeyinin düşük olması ile bir açıklama getirilmektedir. Çünkü aileler okul kaydı, çocukların beslenmesi, giyimi ve eğitim materyalleri için gerekli olan maliyetleri karşılamakta zorlanmaktadır.

İlköğretim

Temel eğitim olarak kabul edilen sekiz yıllık ilköğretim süreci, 6-14 yaş grubundaki çocukların eğitimini kapsamakta olup, Milli Eğitim Temel Kanunu gereğince kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunlu kılınmıştır ve devlet okullarında parasız olarak verilmektedir. İlköğretim kademesinde toplam okullulaşma oranı son on yılda artış göstermiştir. 1997-1998 öğretim yılında ilköğretim kademesi net okullulaşma oranı toplamda yüzde 84,7 iken, erkek ve kız çocukları için bu oran sırasıyla yüzde 90,3 ve 79 olarak kaydedilmiş, 2008-2009 öğretim yılına gelindiğinde ise, net okullulaşma oranı yüzde 96,49 olmuş, erkek ve kız çocukları için net okullulaşma oranı sırasıyla yüzde 96,99 ve 95,97 olarak gerçekleşmiştir. İlköğretimde hem toplam okullulaşma oranları hem de kız ve erkek çocuklarının okullulaşmasına ilişkin oranlar kırsal alanlarda kentsel alanlarda olduğundan daha düşük olarak kaydedilmiştir.

2003 yılında yapılan Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması verilerine göre kız çocuklarının ilköğretimde okullulaşma oranının en yüksek olduğu bölge yüzde 95,6 ile Ege, en düşük olduğu bölge ise yüzde 70,9 ile Güneydoğu Anadolu olduğu gözlemlenmiştir. TÜİK verilerine göre ilköğretimde kız çocuklarının okullulaşma oranının en düşük olduğu iller Bitlis (yüzde 79,6), Ağrı (yüzde 80,9) ve Gümüşhane (yüzde 82,4), en yüksek olduğu iller Ankara, İzmir, Kocaeli, Tekirdağ ve Yalova'dır (yüzde 100).

İlköğretim zorunlu olmasına rağmen, okul terkleri önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Zorunlu eğitim çağındaki çocuklar arasında, okulu terk oranının yüzde 13,5 olduğu tahmin edilmektedir. Okul terklerinin kız çocukları arasında erkek çocuklarına göre daha yüksek olduğu; beşinci ve altıncı sınıflarda yoğunlaştığı görülmektedir. 9. Kalkınma planında, özellikle ilköğretimde okul terklerinin varlığı kabul edilerek önlenmesi için başta kırsal kesimi ve kız çocuklarını hedef alan tedbirler öngörülmektedir.

Ortaöğretim

Ortaöğretim, genel, mesleki ve teknik eğitim veren okul/kurumların tümünü kapsamaktadır. Ortaöğretim kademesi en az dört yıl olarak belirlenmiştir ve zorunlu değildir. Ortaöğretim kademesinde okullulaşma oranlarının 1997 yılından bu yana sürekli olarak arttığı görülmektedir. 1997-1998 öğretim yılında ortaöğretimde net okullulaşma oranı toplamda yüzde 37,8 iken, erkek çocukları için bu oran yüzde 41,4, kız çocukları için ise yüzde 34,2 olarak kaydedilmiştir. 2008-2009 öğretim yılında net okullulaşma oranı yüzde 58,52 iken, bu oran erkekler için yüzde 60,63, kızlar için yüzde 56,30 olarak belirlenmiştir. Ortaöğretime devam eden 3.837.164 öğrencinin yüzde 45,7'sini kız çocukları oluşturmaktadır.

Genel Ortaöğretime dahil liselere bakıldığında, Güzel Sanatlar Liselerinde kızların katılımının erkeklerden fazla olması ve Fen Liseleri ve Spor Liselerine erkeklerin katılımının kızlardan yüksek olması bir toplumsal cinsiyet ayrımına işaret etmektedir. İşgücü piyasasına ara eleman yetiştiren mesleki ve teknik liselere devam eden 1.565.264 öğrencinin yüzde 42,9'unu kızlar oluşturmaktadır. Bu kızların çoğunluğu Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı okul/kurumlara devam etmektedir. Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü'ne bağlı okul/kurumlarda ise, erkeklerin yüzde 57, kızların ise yüzde 43 katılım gösterdiği görülmektedir. 9. Kalkınma Planı'nda, mesleki ve teknik eğitimde kaydedilen ilerlemeye karşın, eğitim sisteminin işgücü piyasasının taleplerini karşılamakta yetersiz kaldığının ve bu talepleri karşılamak üzere özellikle gençlerin istihdam edilebilirliklerinin artırılması için, yeni mekanizmalara ihtiyaç duyulduğunun altı çizilmektedir.

Yükseköğretim

Temel eğitim ve ortaöğretim sürecini tamamlayan kadınlar için yüksek öğretime giriş nispeten daha az sorun teşkil etmektedir. Türkiye'de 18 ila 22 yaş grubunda (üniversite çağındaki) toplam 6,5 milyon kişi bulunmakta ve 2,49 milyon kişi üniversiteye devam etmektedir. Üniversite öğrencilerinin ise yüzde 43'ü kadınlardan oluşmaktadır. Yükseköğretimde net okullulaşma oranına bakıldığında, 1997 yılında yüzde 10,3 olan toplam oranın 2008 yılında yüzde 21,1'e yükseldiği görülmektedir. Kadınlar açısından bu oran 1997 yılında yüzde 9,2 iken 2008'de yüzde 19,7'e yükselmiştir.

2008/09 yılı itibariyle Üniversite'de eğitimini sürdüren 2.889.070 öğrencinin 1.269.557 %44'ünü kız öğrenciler oluşturmaktadır. Lisansüstü düzeyde yüksek lisans ve doktora programlarına devam eden öğrencilerin ise yüzde 46,8'ini kadınlar oluşturmaktadır.

Diş Hekimliği, Eczacılık, Edebiyat, Dil, Tarih ve Coğrafya, Fen, Eğitim, Güzel Sanatlar, İlahiyat ve Mimarlık Fakültelerinde kadın oranı erkeklerden fazla iken, Tıp, Mühendislik, Ziraat, Veterinerlik, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinde erkek öğrencilerin çoğunlukta olduğu kaydedilmektedir.

Akademik personelde ise kadının durumuna bakıldığında Profesör, Doçent, Yardımcı Doçent, Öğretim Görevlisi, Araştırma Görevlisi ve Okutman kadroları içinde kadın oranının birçok ülkeden daha yüksek olduğu (yaklaşık yüzde 40) görülmektedir. Bu, çok önemli bir oran olmakla birlikte rektör (yüzde 9,8) ve dekanlık (yüzde 15,3) gibi üst pozisyonlarda erkek egemenliği devam etmektedir.

Yaygın Eğitim

Yaygın eğitim, örgün eğitimin yanında ve dışında, bilgi, beceri, meslek kazandırmaya ve bireysel ve toplumsal gelişmeyi sağlamaya yönelik tüm programlanmış eğitim etkinliklerini kapsar. Türkiye'de kadınları kapsayan yaygın eğitim etkinliklerinin çokluğu ve çeşitliliği dikkat çekicidir. MEB'in mesleki ve teknik eğitim veren okul/kurumları aracılığıyla gerçekleştirdiği yaygın eğitim etkinliklerine ek olarak pek çok sivil toplum örgütü gönüllü

olarak kadınlara yönelik okuma yazma, beceri ve meslek edindirme kursları vermekte, belediyeler ücretsiz benzer kurslar düzenlemekte, GAP İdaresi Başkanlığının Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM) ve SHÇEK'e bağlı Toplum Merkezleri yine benzer faaliyetlerde bulunmaktadır.

Halk Eğitim Merkezlerince açılan kursları bitirenlerin rakamları dikkate alındığında, mesleki kursları bitirenlerin yüzde 54,2'sini, sosyo-kültürel kursları bitirenlerin yüzde 53'ünü ve okuma-yazma kurslarını bitirenlerin de yüzde 67,5'ini kadınlar oluşturmaktadır. Diğer taraftan Kız Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı okul/kurumlar aracılığı ile yaygın eğitimde 2007-2008 öğretim yılında 20.261 erkek, 83.481 kadın olmak üzere toplam 103.742 kişi eğitim almıştır.

Plan ve Programlar

Eğitimde Türkiye'nin hedefi, 2013 yılına kadar kız ve erkek çocuklar için okullulaşma oranını yüzde 100'e ulaştırmaktır. Bu kapsamda pek çok proje ve kampanya başlatılmıştır. Bu projelerde gerek uluslararası kuruluşlar gerekse sivil toplum kuruluşları ve özel sektörün destekleri alınmaktadır.

Önceki dönem kalkınma planlarında olduğu gibi uygulamasına başlanan 2007-2013 yıllarını kapsayan 9. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, kadınların toplumsal konumlarının güçlendirilmesi, etkinlik alanlarının genişletilmesi, eşit fırsat ve olanaklardan yararlanmalarının sağlanması için eğitim seviyesinin yükseltilmesi, kalkınma sürecine, iş hayatına ve karar alma mekanizmalarına daha fazla katılımlarının sağlanması, kadınların okur-yazarlığının artırılması amacıyla projeler geliştirilmesi gibi amaçlara yer verilmiştir.

10 Ocak 2008'de yayınlanan 60. Hükümet Programı Eylem Planında hükümet programında da okullaşma oranını ilköğretimde yüzde 100'e, mesleki ve teknik eğitim dahil olmak üzere ortaöğretimde yüzde 90'a çıkarılmasının hedeflendiği ifade edilmiştir. Ayrıca ilköğretimde okul terklerinin azaltılacağı, her ilçede, ilçenin nüfusu da dikkate alınarak, en az bir kız ve erkek öğrenci ortaöğretim yurdunun bulunmasının sağlanacağı, kız çocuklarının okullaştırılmasına özel önem verilmeye devam edileceği, bu kapsamda Haydi Kızlar Okula Kampanyasına ve Şartlı Nakit Transferine devam edileceği belirtilmektedir.

Kız ve erkeklerin eğitime eşit katılımını temin etmek hedefine ulaşmak amacıyla eğitim seferberliği başlatan Türkiye, kırsal kesimde okulu bulunmayan köy ve köy altı yerleşim birimlerinde bulunan ilköğretim çağı nüfusu ile yoksul ailelerin çocuklarının ilköğretim hizmetlerine kavuşturulmasını sağlamak amacıyla yatılı ve pansiyonlu ilköğretim okulları açmıştır. Ayrıca kız öğrencilerin ağırlıklı olarak okula devam etmedikleri Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerinde, yörenin genel kültür yapısı da dikkate alınarak kız öğrencilerin okula devamlarının sağlanması amacıyla yatılı ilköğretim bölge okullarının (YİBO) arttırılması planlanmaktadır. Bu çerçevede, zorunlu ilköğretimin 8 yıla çıkmasından sonra, YİBO'ların sayısı üç kattan fazla artarak okullardaki kız öğrenci kontenjanı artırılmıştır. Bunun yanında, Milli Eğitim Bakanlığı 2010-2014 Stratejik Planlamasında her ilde en az bir YİBO'nun "Kız YİBO"ya dönüştürülmesi hedefine yer verilmiştir.

Faaliyet ve Projeler

Okulu bulunmayan nüfusu az ve dağınık yerleşim birimlerinde bulunan ilköğretim çağındaki kız ve erkek çocuklar ile birleştirilmiş sınıf uygulaması yapan okullarda bulunan öğrencilerin daha kaliteli eğitim-öğretim imkânına kavuşturulması, eğitimde fırsat ve imkan eşitliğinin sağlanması amacıyla, "Taşınmalı İlköğretim Uygulaması" yürütülmektedir.

1997 yılında başlatılan 8 yıllık temel eğitim kapsamında uygulanmaya başlanan ve okulların bulunduğu merkezlere taşınan yoksul öğrencilere öğle yemeği verilmesini içeren taşınmalı

eğitim, 2003-2004 öğretim yılından itibaren kaynağı Fondan karşılanmak üzere il ve ilçe Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından yürütölmektedir.

Yoksul aile çocuklarına verilen yatılı eğitim hizmetlerinin yanı sıra, ilköğretim kurumlarının 6, 7 ve 8. sınıfları ile genel ve meslekî teknik orta öğretim kurumları için bursluluk hizmetleri de verilmektedir. Bursluluk hizmetleri ve Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP) kapsamında yürütölen Şartlı Nakit Transferi uygulaması ile; nüfusun en muhtaç kesimine dahil olan ailelerin çocuklarının temel eğitim hizmetlerine tam olarak erişimini hedef alan bir sosyal yardım ağı oluşturmak amacıyla Türkiye'nin her köşesinde karşılıksız eğitim yardımları yapılmaktadır. Kız çocuklarının okullulaşma oranları ile ilköğretimden ortaöğretime geçiş oranlarını artırmak amacıyla, kız çocuklarımıza ve ortaöğretimde devam eden öğrencilere verilen yardım miktarları daha yüksek tutulmuştur. İlköğretime devam eden erkeklere aylık 20 YTL, kızlara 25 YTL, ortaöğretime devam eden erkeklere aylık 35 YTL ve kızlara 45 YTL tutarındaki ödeme “Kadının aile ve toplum içindeki konumunun güçlendirilmesi” amacıyla doğrudan annelere yapılmaktadır

Yürütölen “Eğitime %100 Destek Projesi” ile Türk eğitim sisteminin niteliksel ve niceliksel sorunlarının çözümünde devlet, özel sektör ve sivil toplum işbirliği ile okul binalarının, sınıf mevcutlarının, iç ve dış donanımın kalitesinde Avrupa Birliği'nin standartlarına ulaşmak ve eğitim sorunlarımızın çözümü için eğitimin her kademesinde (Okul öncesi eğitimden yüksek öğrenime kadar) okul, bina ve eğitim materyalleri gibi fiziksel ihtiyaçları karşılamak hedeflenmektedir. Proje'nin başarısına katkı sağlamak amacıyla okul yaptıranlara uygulanan yüzde 5'lik vergi indirimi yüzde 100'e çıkarılmıştır.

“Çocuk Dostu Okul Projesi” ile ilköğretim okullarında her yönüyle kalitenin artırılması ve bunun öğrencilere, çalışanlara, çevreye yansıtılması, yeni bir eğitim ortamı yaratılması amaçlanmaktadır. Proje'nin hedefleri arasında cinsiyete duyarlı bir eğitimin verilmesi de yer almaktadır. Proje 2011 yılında tamamlanacaktır.

Eğitimin niteliğini artırmak üzere planlanan bir diğer Proje olan “Anne Baba Çocuk Eğitimi Projesi” ile anne, baba ve çocukların eğitim ihtiyaçları tespit edilmekte ve bu ihtiyaçlar doğrultusunda düzenlenen eğitim programları ile toplumun bilinç düzeyinin geliştirilmesi ve statülerinin yükseltilmesi amaçlanmaktadır. Proje kapsamında; üreme sağlığı, ergen ilişkileri, aile içi ilişkiler, kadının toplumdaki yeri ve önemi, ders başarısı ve benzeri konularda konferans, panel, kurs, ev ve köy ziyaretleri yoluyla ailelere ulaşılmaktadır. Proje kapsamında 1998-2008 yılları arasında 2.149.370 kadın, 697.590 erkek olmak üzere toplam 2.846.960 kişiye “Aile İçi Şiddet, Aile Planlaması, Gençlerin Kötü Alışkanlıklardan Korunması, Töre Namus Cinayetleri, Kadına Karşı Şiddet, Çocuk İstismarı” vb. konularında eğitim verilmiştir.

Uluslararası kuruluşlar, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları işbirliği ile yürütölen “Haydi Kızlar Okula”, “Baba Beni Okula Gönder” gibi kampanyalar ve “Temel Eğitime Destek Projesi” gibi projeler ile kız öğrencilerin okuldan ayrılma oranlarının düşürölmesi, okuldan erken ayrılan kız çocukları ve kadınlar için eğitim programları düzenlenmesi hedeflenmektedir.

İlköğretim çağında olup herhangi bir nedenle eğitim sistemi dışında kalan, okulu terk eden ya da devamsızlık yapan 6-14 yaş grubundaki tüm çocukların, özellikle kız çocuklarının % 100 okullulaşmasının sağlamayı amaçlayan “Haydi Kızlar Okula Kampanyası” 2003 yılında ilköğretimde okullulaşma oranının en düşük olduğu 10 ilde başlatılmıştır. 2005 yılında bitmesi planlanan Kampanya, başarısı nedeniyle uzatılmış ve 2006 yılı itibariyle Türkiye geneline yaygınlaştırılmıştır.

2007 sonu itibariyle, Kampanya çalışmaları süresince okullaşmadığı tespit edilen 273.447 kız çocuğundan 239.112'si (% 87) okullulaştırılmıştır. Kampanya başlangıcından itibaren sürdürülen çalışmaları kurumsallaştırmak ve sürdürülebilir hale getirmek amacıyla 2008 yılı itibariyle yeni yaklaşımlar benimsenmiştir. “Veri tabanlarının kullanılması ve güçlü bir izleme sistemi” (ADNKS, E-okul, İl Durum Raporları) ve “Farklı düzeylerde çalışma yaklaşımı” (Merkez-İl-İlçe-Okul Düzeyi) başlığı altında toplanan bu yeni yaklaşımlar ile birlikte ilköğretimde çağ nüfusunun yüzde 100 okullulaştırılması hedefine ulaşılması ve ayrıca okul terklerinin ve devamsızlıkların önlenmesi amaçlanmaktadır.

En son uygulamaya konulan kampanyalardan birisi de “Ana Kız Okuldayız Okuma Yazma Kampanyası”dır. Kampanya ile halen yüzde 19,6 olan kadın okumaz yazmazlık oranını ortadan kaldırmak amacıyla okuma yazma bilmeyen en az 3 milyon kadının okur yazar hale getirilmesi hedeflenmektedir. Kasım 2009 itibariyle kampanya kapsamında halen 451.985 kursiyer okuma-yazma kurslarına devam etmekte olup, 207.489 kişi ise okuryazarlık belgesi almıştır.

Türkiye'deki mesleki ve teknik eğitim sistemini; Sosyo-ekonomik ihtiyaçlar ve yaşam boyu öğrenme ilkeleri doğrultusunda, ülke ekonomisinin ihtiyaç duyduğu yüksek nitelikli ve performanslı ara kademe teknik insan gücünü yetiştirebilen, teknoloji geliştirilmesine ve üretimine yatkın bir mesleki ve teknik eğitim sisteminin etkili bir şekilde uygulanmasını desteklemeyi amaçlayan Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP) kapsamında MEB, TOBB, TİSK, Hak-iş, Türk-İş, TUSİAD, MEKSA Vakfı, TESK gibi sosyal ortaklarla işbirliği yapmaktadır. Proje 30 ilde 145 pilot kurumda yürütülmektedir.

Halk eğitimi ve mesleki eğitim merkezlerinde kadınların, mesleki eğitim kurs programlarından yararlandırılarak istihdam edilebilirliklerinin; ekonomik ve sosyal hayata katılımlarının artırılması ve gelir getirici meslek edinmelerinin sağlanmasına çalışılmaktadır. İşlevsel yetişkin okur-yazarlık programı ile bu alandaki kursların yaygınlaştırılması, kadın ve kızlara yönelik mesleki eğitimin, geleneksel alanların dışında çağın gereklerine ve istihdam ihtiyacına göre yeniden düzenlenmesi çalışmaları yapılmaktadır.

Ulusal Eğitime Destek Projesi kapsamında ülke genelinde açılan kampanyada, Okuma-Yazma kurslarından en çok yararlanan kadın kursiyerlerdir. Kadınların toplumsal fırsatlardan eşit biçimde yararlanmalarının sağlanması ve kadının insan haklarının korunması ile kadına yönelik şiddetle mücadele konularında koruyucu, önleyici hizmetlerin yaygınlaştırılması amacıyla yürütülmekte olan; "Benim Ailem, Anne Çocuk Eğitim Programı ve Baba Destek Eğitim Programları" ile farkındalık yaratma ve zihniyet dönüşümünün sağlanması ile risk önlemeye yönelik eğitim faaliyetleri devam etmektedir.

Zorunlu eğitim çağı kapsamında olup çeşitli sebeplerle öğrenimlerini yaşitlarıyla birlikte zamanında yapamamış, okula hiç kayıt olmamış ya da sürekli devamsız olan 10-14 yaş grubundaki çocukların eğitimlerine akranları ile birlikte devam edebilecekleri yeterlilikleri kazandırarak, ilköğretime devamlarının sağlanması amacıyla “*Yetiştirici Sınıf Öğretim Programı*” başlatılmıştır. Bu program kapsamındaki öğrencilerin %67'sini kız çocukları oluşturmaktadır.

Eğitim kaynaklarının kadın ve erkeklerin geleneksel olmayan imajlarını yaydığı eğitici ve sosyalleştirici ortam oluşturmak için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından toplumsal cinsiyete büyük ölçüde önyargılı olan eğitim materyallerinin cinsiyetçi öğelerden ayıklanması için çalışma başlatılarak ders kitaplarından ayrımcılık içeren resim, ifade ve benzeri tüm öğelerin çıkarılması çalışmaları devam etmektedir.

Eğitim kaynaklarının kadın ve erkeklerin geleneksel olmayan imajlarını yaydığı eğitici ve sosyalleştirici ortam oluşturmak için Milli Eğitim Bakanlığı, ders kitapları ve eğitim

materyallerini; temel insan haklarına aykırılık taşıyıp taşımadığı; cinsiyet, ırk, dil, din, renk, siyasi düşünce, felsefi inanç, mezhep ve benzeri ayrımcılık içerip içermediği yönüyle incelenmekte, ders kitapları ve eğitim materyallerinde cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadına karşı ayrımcılığın engellenmesi amacıyla, ilgili kaynaklarda kadın-erkek ile kız ve erkek çocuklara ait bilgi, fotoğraf ve resimlerde sayısal ve niceliksel açıdan eşitlik sağlamaya çalışmakta, geleneksel olarak kadın için uygun görülen roller/işlerde (öğretmenlik, annelik hemşire, ev kadınlığı gibi) ya da önemsiz rollerde gösterilen kadınlar yerine, toplumda aktif olarak rol alan “başarılı kadın” vurgusuna yer verilmekte, erkeğin güçlü, başarılı, zeki, aktif ve bağımsız; kadının ise uysal, düzenli duygusal gibi özelliklerle tanımlanmasından kaçınılmaktadır. Ancak halen eğitim materyallerinde cinsiyetçi öğelerin varlığı söz konusudur.

B) SAĞLIK

Türkiye taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ve çekincesiz kabul ettiği uluslararası belgelerde, toplumumuzda kadın ve kız çocuklarına verilecek sağlık hizmetlerinin nicelik ve niteliğini kabul görmüş uluslararası standartlara yükselteceği sözünü vermiştir.

Kadın ve erkeklerin eşit fırsatlara ulaşmasını sağlamak amacıyla düzenlenmiş en önemli uluslararası insan hakları belgelerinden biri olan Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin, 12. maddesinde aile planlaması dahil sağlık hizmetlerinden kadın ve erkeğin eşit olarak yararlanması hususu ele alınmaktadır.

Ayrıca Türkiye Pekin’de yapılan IV. Dünya Kadın Konferansı sonucunda kabul edilen belgeleri (Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı) çekincesiz kabul etmiştir. Pekin Eylem Platformu ile kadının ilerlemesi ve güçlendirilmesi için öncelikle harekete geçilecek 12 kritik alan belirlenmiştir. Bu kritik alanlardan biri de “Kadın ve Sağlık”tır.

Türkiye’de yaşam kalitesi ile ilgili göstergelerden biri olan doğuştan beklenen yaşam süresi kadınlar için artmakla birlikte, her iki cinsiyetin de eşit hizmet aldığı gelişmiş ülkelerden düşüktür. Doğuştan beklenen yaşam süresi 2009 yılı için kadınlarda 74, 4; erkeklerde 69,5’tir.

Adolesan çağdan başlayarak her dönemde daha fazla sağlık hizmetine gereksinim duyan kadın için hizmet açığı erkeklere göre daha fazladır.

Kadının yaşam döngüsünde en uzun dönemi oluşturan doğurganlık çağı (15-49 yaş grubu)15 ve yukarı yaşta bulunan toplam nüfusun yüzde 38’ini, yine aynı yaş grubunda bulunan kadınların yüzde 77’sini oluşturmaktadır. Bu bağlamda kadın sağlığı açısından, özellikle üreme sağlığı hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi önemlidir. Ülkemizde faal olan her sağlık ocağında ve Ana Çocuk Sağlığı Aile Planlaması merkezlerinde aile planlaması ve üreme sağlığı konusunda danışmanlık hizmetleri ücretsiz olarak verilmektedir.

Türkiye’de 1963 yılından bu yana ülkeyi temsil eden örneklem üzerinde her 5 yılda bir, Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları yapılmaktadır. Bu araştırmaların sonuncusu 2008 yılında yapılmış olup, Ana Rapor Ekim 2009 tarihinde Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından açıklanmıştır. Araştırmalar ile gebelik, doğum, doğum sonrası dönemlerde kadınlara verilen hizmetler, aile planlaması hizmetleri, bebek ve çocuk sağlığı hizmetlerindeki durum hakkında veriler elde edilmekte, eksiklikler ve alınan mesafeler bu yolla görülebilmektedir. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008 Sonuçlarına göre, Türkiye’de 1970’lerin sonunda 4 çocuğun üzerinde olan toplam doğurganlık hızı,1980’lerin sonunda 3 çocuğa düşmüş; 1990’lı yıllarda ise 3 çocuğun da altına düşerek 2.6 çocuk düzeyinde durağanlaşmıştır. Toplam doğurganlık hızında 1990’lı yıllarda gözlenen bu durağanlık,

2000’li yıllarda tekrar azalma eğilimine girerek 2.16 düzeyine kadar gerilemiştir. Bununla birlikte düşme, gebeliği önleyici yöntem kullanım oranının yıllar itibariyle artma eğiliminde olduğu tespit edilmiştir.

Yine, TNSA’nın 2008 yılı Raporunda doğurganlık ve yaş ilişkisi incelendiğinde, önceki senelere göre, kadınların erken yaşlarda çocuk doğurma eğilimlerinin değişmeye başladığı görülmektedir. Doğurganlıktaki azalma oransal olarak ilk doğum yapma yaşı olan 20-29 yaş grubundaki kadınlarda 30 ve üzeri yaştaki kadınlara göre daha fazladır. Doğurganlık, 20-29 yaş grubundaki kadınlarda, araştırma tarihinden önceki beş yılda yüzde 18 azalırken 30 ve üzeri yaştaki kadınlarda yüzde 12 azalmaktadır. Bu örüntü, doğurganlığın azaldığı nüfuslar ile uyumludur. Bunun yanı sıra, 15-19 yaş grubundaki kadınlarda doğurganlık düzeyinde gözlenen yüzde 30’luk azalma çok karşılaşılan bir durum değildir. Bu da, Türkiye’de bu yaş grubundaki kadınların çocuk doğurmaya başlamak için daha fazla beklediklerini göstermektedir.

Doğurganlık düzeyindeki bölgesel farklılaşma çok belirgindir. En yüksek toplam doğurganlık hızı 3.27 ile Doğu Bölgesi için gözlenirken en düşük doğurganlık hızı 1.73 ile Batı Bölgesi’ne aittir. Türkiye’de Doğu ve Orta bölgeleri dışındaki tüm bölgelerde toplam doğurganlık hızı (TDH) yenilenme düzeyi olarak bilinen 2.10’un altındadır. Bu sonuçla uyumlu olarak, Batı Anadolu ve Türkiye’nin doğusundaki yerler dışında tüm NUTS 1 bölgelerinde de doğurganlık hızı yenilenme düzeyinden daha düşüktür. Toplam doğurganlık hızı eğitim düzeyiyle ters orantılıdır. Eğitim düzeyinin artmasıyla TDH hızla düşmektedir. Eğitimi olmayan kadınlarda TDH 2.65 iken lise veya üzeri eğitimi olan kadınlarda 1.53 düzeyindedir. Doğurganlık refah düzeyinin yükselmesi ile de azalmaktadır. En düşük refah düzeyine sahip hanelerde yaşayan kadınlarda 3.39 olan TDH, en yüksek refah düzeyindeki kadınlarda 1.36’dır.

Raporda yer alan diğer önemli bir nokta ise, Türkiye’de bebek ölüm hızında çok hızlı bir azalma olduğudur. Bebek ölüm hızı, 1998-2003 ile 2003-2008 yılları arasındaki beş yıllık dönemde yüzde 48 azalmıştır. Aynı dönemde çocuk ölüm hızında yüzde 33; beş yaş altı ölüm hızında ise yüzde 41 azalma gerçekleşmiştir. Son 10 yılda binde 9-10 düzeyinde durağanlık gösteren çocuk ölüm hızında son beş yılda meydana gelen bu azalma oldukça dikkat çekicidir.

Bebek ve çocuk ölümlerinin yanı sıra anne ölümleri de üzerinde durulması gereken önemli bir konuyu oluşturmaktadır. Sağlık Bakanlığı 2009 yılı verilerine göre, anne ölüm oranı yüz bin canlı doğumda 18,2’dir. 2005 yılında yürütülen “Ulusal Anne Ölümleri Araştırması” kapsamında, 53 ilde “anne ölüm nedenleri”ne yönelik yapılan araştırma göstermiştir ki, 5 anne ölümünden 4’ü önlenbilir nedenlere bağlı meydana gelmektedir. Bu çerçevede, anne ölümlerinin önlenmesi ve kadınların insan hakları bağlamında temel sağlık hizmetlerinden yararlanmalarının temel ölçütlerinden birisini de doğum öncesi bakım hizmetlerinden yararlanmaları oluşturmaktadır.

TNSA 2008 Raporunda, 2008 öncesindeki beş yıllık dönemde doğum yapan annelerin yüzde 92’sinin son doğumlarının gebeliği sırasında bir sağlık personelinin doğum öncesi bakım hizmeti aldığı görülmektedir. Doğum öncesi bakım alma oranı, kırsal yerleşim yerlerinde yüzde 84’e; Doğu’da ve eğitimsiz anneler arasında yüzde 80’in hemen altına; 6 ve daha fazla çocuğu olan anneler arasında ise yüzde 72’ye gerilemektedir.

TNSA-2008 öncesindeki beş yıl içinde meydana gelen doğumların yüzde 64’üne doktor; yüzde 27’sine de ebe ve/veya hemşire yardımcı olmuştur. Son 10 yıl içinde, yani 1998- 2008 döneminde sağlık personelinin alınan doğum öncesi bakım hizmetlerinde yüzde 27; sağlık personelinin yardımcı olduğu doğumlarda ise yüzde 21 artış olmuştur. Kentsel yerleşim yerlerinde, Batı’da, İstanbul’da ve eğitilmiş anneler arasında neredeyse tüm doğumlar bir sağlık personelinin katılımı ile yapılmaktadır.

Doğum sonrasına bakılacak olduğunda ise, Türkiye’de annelerin yüzde 85’inin, bebeklerin ise yüzde 90’ının doğumdan sonraki iki ay içinde bir sağlık personelinde doğum sonrası bakım hizmeti aldığı görülmektedir. Kırsal yerleşim yerlerinde, Doğu’da, eğitimsiz anneler arasında ve üst paritelerde hızla azalarak yüzde 70’e gerileyen doğum sonrası bakım hizmetlerinden yararlanma oranı, Batı’da, İstanbul’da ve özellikle eğitilmiş anneler arasında hızla artmakta ve yüzde 95’in üzerine çıkmaktadır (TNSA,2008) .

Kadın sağlığında bir diğer önemli gösterge de gebeliği önleyici yöntemlerin kullanım oranıdır. Doğurganlığın kontrolüne ilişkin olarak bilgi sahibi olunması, bu yöntemlere ulaşılması ve daha sonra da uygun bir gebeliği önleyici yöntemin zamanında ve etkili olarak kullanılması Aile planlamasını sağlamak için oldukça önemlidir. Tüm yaş gruplarında, yerleşim yerlerinde, eğitim düzeylerinde ve refah kategorilerinde herhangi bir yöntemi veya herhangi bir modern yöntemi bilmek yaygındır ve evli kadınların en az yüzde 98’i herhangi bir yöntem veya herhangi bir modern yöntemi duymuşlardır.

Ülkemizde kadın sağlığı ve üreme sağlığına ilişkin ele alınması gereken konulardan bir tanesini de erken evlilikler oluşturmaktadır. Ülkemizde erken yaşta yapılan evliliklerin önlenmesi amacıyla, 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren Yeni Türk Medeni Kanununun getirdiği önemli değişikliklerden biri evlenirken kız ve erkekler için “17 yaşın doldurulmuş olması” şartının getirilmesidir.

Ulusal mevzuat ile getirilen düzenlemelerin yanı sıra Dünya Sağlık Örgütü’ne de üye olan Türkiye, sağlık alanında gelişmiş ülkelerin göstergelerine ulaşmayı hedeflemektedir.

Türkiye 1986 yılında onaylayarak taraf olduğu Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’ne (CEDAW) taraf olarak, aile planlaması dahil sağlık hizmetlerinden kadın ve erkeğin eşit olarak yararlanması için, sağlık bakımından kadınlara karşı ayrımı ortadan kaldıran bütün önlemleri almayı ve kadınlara gebelik, lohusalık ve doğum sonrası dönemde gerekli hizmetleri sağlayarak, gebelik ve emzirme sırasında yeterli beslenme ile birlikte, gerektiğinde ücretsiz hizmet vermeyi kabul etmiş ve sağlık politikalarını bu çerçevede oluşturmaya başlamıştır. Ayrıca CEDAW ile Türkiye, kadınlara ailelerinin sağlık ve refahını sağlamaya yardım edecek, aile planlaması bilgisi dahil özel eğitici bilgiyi sağlamayı, hamilelik süresince kadınlara iş yaşamında özel sağlık koşulları sağlamayı, aile planlaması konusunda bilgi, danışma ve hizmetler de dahil olmak üzere yeterli sağlık hizmetleri sunmayı, kadınların çocuk sayısına ve çocukların ne zaman dünyaya geleceklerine serbestçe ve sorumlulukla karar vermeleri ve bu hakları kullanabilmeleri için bilgi, eğitim ve diğer araçlardan yararlanmada eşit haklar tanımayı kabul etmiştir.

Türkiye 1994’te Kahire’ de gerçekleştirilen “Uluslararası Kalkınma ve Nüfus Konferansı”nın (ICPD) bütün önerilerini çekincesiz imzalamış ve bu tarihten sonra, ülkedeki geleneksel “Ana Çocuk Sağlığı” yaklaşımını daha kapsamlı bir hale getirerek kadın ve erkeği, yaşam döngüsü yaklaşımı ile bütüncül olarak ele alan, hizmet tür ve miktarını gereksinimlere göre düzenleyen programlar geliştirmeye başlamıştır.

Ayrıca daha önce belirtildiği üzere Türkiye, 1995 yılında Pekin’de gerçekleştirilen 4. Dünya Kadın Konferansına katılarak, Konferans sonunda yayınlanan Pekin Deklarasyonu ve Pekin Eylem Platformu’nu imzalamıştır. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu ile belgeye taraf olan devletler, kadının hayatının bütün dönemlerinde uygun maliyetli ve kaliteli sağlık bakımına, bilgiye ve ilgili hizmetlere ulaşılabilirliğini artırmayı; kadın sağlığını geliştiren önleyici programları güçlendirmeyi; üreme sağlığını geliştirmeyi; kadın sağlığına ilişkin kaynak ve incelemeleri artırmayı yükümlenmişlerdir.

Plan ve Programlar

Türkiye’de 5 yıllık kalkınma planları ile sağlık alanına pek çok düzenleme getirilmektedir. Halen uygulama döneminde bulunduğumuz 2007–2013 yıllarını kapsayan 9 uncu Kalkınma Planı döneminde, sağlık hizmetlerine erişimin önemli göstergeleri olan yatak ve hekim sayısı ile bunların nüfusa oranlarında iyileşmeler kaydedilmesi hedeflenmektedir. Sağlık hizmetlerine erişim olanaklarının iyileştirilmesi için altyapı ve sağlık personeli ihtiyacının karşılanacağı ve ülke genelindeki dağılımlarının dengeleneceği; erişimi kolaylaştıracak genel sağlık sigortası sisteminin hayata geçirileceği; başta birinci basamak sağlık hizmetleri olmak üzere sağlık hizmetlerinin kalitesinin artırılacağı belirtilmektedir. Anne-çocuk sağlığı başta olmak üzere, koruyucu sağlık hizmetlerine öncelik verileceği; başta özürllüler, yaşlılar, kadınlar, çocuklar ve göç edenler olmak üzere, yoksulluk ve sosyal dışlanmaya maruz kalmış kesimlerin, sağlık hizmetlerine erişimlerinin önündeki engellerin kaldırılmasının hedeflendiği belirtilmektedir.

İlk kez 1996 yılında ICPD paralelinde hazırlanan kadının statüsü ve üreme sağlığı konularının öncelikli olarak ele alınması ile oluşturulan “ Kadın Sağlığı ve Aile Planlaması - Ulusal Stratejik Eylem Planı”, belirlenen hedefler doğrultusunda 2000 yılına kadar uygulanmıştır. Söz konusu Plan, ortaya çıkan gelişmeler ve gereksinimler doğrultusunda 2005 yılında “Sağlık Sektörü İçin Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Ulusal Stratejik Eylem Planı” şeklinde güncellenmiş olup, plan Türkiye’nin 2005- 2015 yılları arasındaki hedeflerini, önceliklerini ve yapılması gerekenleri ortaya koymaktadır. Bu stratejik plan ile Türkiye’nin öncelikleri, anne ölümlerinin azaltılması, istenmeyen gebeliklerin önlenmesi, gençlerin sağlığının iyileştirilmesi, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların önlenmesi ve sağlıkta bölgelerarası eşitsizliklerin azaltılması olarak belirlenmiştir.

1. Anne ölümlerinin azaltılması için belirlenen başlıca iki hedeften biri, 2015 yılına kadar anne ölümlerinin, tüm Türkiye’de ve coğrafi bölgeler ve yerleşim birimleri bazında 2005 yılında tespit edilen düzeyinden %50 oranında azaltılmasıdır ve bu çerçevede her bir coğrafi bölge ve yerleşim biriminin hedefi ayrı ayrı belirlenecektir. İkinci hedef ise, bölge ve yerleşim birimleri arasındaki farklılıkların 2015 yılına kadar %50 oranında azaltılmasıdır. Bu hedeflere ulaşmak için doğum öncesi bakım alan kadınların oranı, sağlıklı koşullarda yapılan doğumların oranı, artırılacak, perinatal ölüm hızı, yenidoğan ölüm hızı, anne ölüm oranı, 20 yaş altı doğum oranı azaltılacaktır.
2. Diğer bir öncelik alanı olan istenmeyen gebeliklerin önlenmesi için belirlenen hedefler karşılanmamış aile planlaması ihtiyacının tüm Türkiye’de ve coğrafi birimler ve yerleşim birimleri bazında 2013 yılına kadar %100 oranında kapatılmasıdır.
3. Üçüncü kritik alan cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar ve HIV/AIDS sıklığının artmasının engellenmesi ve azaltılması olarak belirlenmiştir. Bu amaca ulaşmak için belirlenen hedefler, cinsel yolla bulaşan hastalıkların tüm Türkiye’de ve coğrafi bölgeler bazında azaltılması ve bölgelerarası farklılıkların en aza indirilmesidir.
4. Dördüncü kritik alan ise, gençlerin cinsel sağlık ve üreme sağlığı düzeylerinin yükseltilmesidir. Adolesan gebeliklerin azaltılması, tüm Türkiye’de ve coğrafi birimler bazında genç dostu cinsel sağlık/üreme sağlığı hizmetlerinin artırılması ve bu hizmetlerin sunumunda bölge ve yerleşim birimleri arasındaki farklılıkların azaltılması hedeflenmektedir.

Faaliyet ve Projeler:

Türkiye Üreme Sağlığı Programı: “Sağlık Sektörü İçin Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Ulusal Stratejik Eylem Planı”ndan yola çıkarak Avrupa Komisyonu ile Sağlık Bakanlığı arasında yapılan işbirliği sonucu, 2003–2007 yılları arasında uygulanan toplam 55 Milyon Euro bütçeli “Türkiye Üreme Sağlığı Programı (TÜSP) ile güvenli annelik, acil obstetrik bakım, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, aile planlaması, gençlerin sağlığı, hizmet içi eğitimler, üreme sağlığında müfredat geliştirme, üniversite öğrencileri için üreme sağlığı ve cinsel sağlık hizmet modeli geliştirme çalışmaları yürütülmüştür. Bu Program kapsamında toplam 87 sivil toplum kuruluşu projesine 20 milyon Euro destek sağlanmıştır.

Türk Silahlı Kuvvetleri Üreme Sağlığı Programı: Erken evliliklerin getirdiği obstetrik problemler ve CS/ÜS konusunda erkeklerin de bilinçlendirilmesi amacıyla Sağlık Bakanlığı ile Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Komutanlığı ve UNFPA işbirliği ile, 2002 yılında “Türk Silahlı Kuvvetleri Üreme Sağlığı Programı” başlatılmıştır. Ülke genelinde tüm askeri birliklerde açılan üreme sağlığı dershanelerinde, erbaş ve erlere yönelik eğitimler sürdürülmektedir. Temmuz 2007 itibariyle 2.000.000 erbaş ve er eğitilmiştir. Bu eğitim modülünde üreme organları, cinsel sağlık, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, HIV/AIDS ve sosyal sonuçları, gebeliğin oluşumu, aile planlaması, güvenli annelik, toplumsal cinsiyet ve aile içi şiddet konuları yer almaktadır.

Diğer Program ve Projeler: 2007 yılında “Evlilik Öncesi Danışmanlık ve Cinsel Sağlık Programları” başlatılmıştır. Bu program kapsamında toplumsal cinsiyet vurgulanarak, sağlık alanında kadının statüsünü yükseltmek, erken yaşta evlilikleri azaltmak, modern aile planlaması yöntemleri kullanımını artırmak, istenmeyen gebelikler, isteyerek gerçekleşen düşükler ve anne ölümlerini azaltmak amaçlanmaktadır.

Bu çalışmalara ilaveten Türkiye’de “Güvenli Annelik Programı, Uluslararası Üreme Sağlığı Eğitim Merkezi Projesi, T.C. Hükümeti Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Üçüncü ve Dördüncü Ülke Programları ve “Anne Çocuk Ölümünü Önleme Projesi” yürütülmüştür. Gençlerin üreme sağlığı konularında bilinçlendirilmeleri amacıyla pilot illerde 2001–2005 yılları arasında “Adolesanların Üreme Sağlığı Bilgi ve Hizmet Gereksinimlerinin Karşılınması İçin Strateji Geliştirilmesi Projesi” ve “Adolesan Sağlığı ve Gelişmesi Projesi” gerçekleştirilmiştir.

C) ÇALIŞMA YAŞAMINA KATILIM

Kadınların işgücüne katılımı, sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir unsuru olarak kabul edilmekle birlikte, işgücüne katılım oranları düşük olup, yıllara göre azalma göstermektedir. Kanunlardaki eşitlikçi yapıya rağmen, kadının niteliksel gelişimini ve işgücü piyasasına girişini sağlayacak gerekli mekanizmaların oluşmaması bu düşüşün önemli nedenlerinden biridir ve Türkiye’de kadın istihdamı temel sorun alanlarından biri olarak varlığını sürdürmektedir. Kadınların işgücüne katılma oranı 1990’da yüzde 34,1 civarındayken, 2002 yılında yüzde 26,9, 2004 yılında yüzde 25,4, 2008 yılı için yüzde 24,5’tir.

Yine 2008 verilerine göre; kente göre (yüzde 20,8) kırsal alanda daha çok kadın işgücüne katılıyor (yüzde 32,9) gibi görünse de kırdaki 100 kadından 84’ü tarım kesiminde ve bunların yüzde 77’si herhangi bir ücret almaksızın ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır.

Türkiye geneline baktığımızda 2008 yılı verilerine göre kadın istihdam oranı yüzde 21,6 iken AB-15’te yüzde 60,4, AB-27¹’de bu oran yüzde 59,1’dir. Ülkemizde 2008 yılı verilerine göre

¹ 1 Mayıs 2004 tarihinde 10 ülkenin (Kıbrıs Rum Yönetimi, Malta, Polonya, Slovakya, Slovenya, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Çek Cumhuriyeti) AB’ye üye olması ile AB’nin toplam üye sayısı 15’ten 25’e yükselmiştir. 2007 yılında Bulgaristan ve Romanya’nın üyeliği ile AB’ye üye olan ülke sayısı 27 olmuştur.

istihdama katılan kadınların yüzde 42,1'i tarım sektöründe, yüzde 15,7'si sanayi sektöründe, yüzde 42,2'si ise hizmetler sektöründe çalışmaktadır.

İşteki durumları açısından bakıldığında 100 kadından sadece 12,4'ü kendi hesabına ve işveren konumunda çalışmakta, 53,2'si herhangi bir ücret ya da yevmiye karşılığında çalışmakta ve 44,4'ü ücretsiz aile işçisi olarak çalışma yaşamında yer almaktadır.

Ayrıca, köyden kente göçü yoğun olarak yaşayan ülkemizde, köyde işgücü içinde görülen kadın kente geldiğinde yeterli eğitim ve mesleki bilgi-beceriye sahip olmaması nedeniyle kent işgücü piyasasına girememekte, işgücü dışında kalarak genellikle ev kadını olmaktadır. İşgücüne katılmayan 100 kadından 62'si işgücüne katılmama nedeni olarak "ev kadını" olmalarını göstermektedir. Bu olgu hem kırdaki hem de kentte kadının işgücüne katılımını azaltmaktadır. Gelir azlığı nedeniyle çalışmak zorunda olan kadın, sosyal güvencesiz düşük statülü-gelirli işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır.

Kadın işgücünün en çok istihdam edildiği ikinci sektör hizmetler sektörüdür. Bu sektördeki iş alanlarından bazıları özellikle "kadınlar için uygun alanlar" olarak toplumsal kabul görmüşlerdir.

Üçüncü sektör olan sanayi sektörü, özellikle imalat sanayi halen kadın işgücünün oldukça sınırlı olduğu bir sektör olma özelliğini korumaktadır. Oysa aynı sektörde tekstil, gıda, hazır giyim gibi emek yoğun sanayi dalları için kadınlar halen tercih edilen işgücü konumundadır. Her iki sektörde de özellikle kayıt dışı işyerlerinde yoğunlukla kadın ve çocuk işgücü her türlü sosyal hak ve güvenceden yoksun şekilde çalıştırılmaktadır.

İstihdamda yer alan 100 kadından 58'i herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmaksızın çalışmakta, bunların da yüzde 58'ini ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınlar oluşturmaktadır. Ücretli veya yevmiyeli çalışan kadınların yüzde 26,6'sı, işveren kadınların yüzde 33,8'i, kendi hesabına çalışan kadınların yüzde 90,7'si herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olmaksızın çalışmaktadır.

Kayıtdışı çalışma Türkiye genelinde yüzde 43,5 olup, kırsal kesimlerde 2000 yılında yüzde 73,8 (kadın yüzde 91,4; erkek yüzde 64) ve kentsel yerlerde yüzde 28,8 (kadın yüzde 30; erkek yüzde 28,5) iken; 2008 yılında kırsal yerlerde yüzde 68,2 (kadın yüzde 89,7; erkek yüzde 56,9) ve kentsel yerlerde yüzde 30,8 (kadın yüzde 34; erkek yüzde 30) dir. Bu oran tarımsal faaliyetlerde 2008 yılında yaklaşık yüzde 88 iken, tarım dışı faaliyetlerde yaklaşık yüzde 30'dur. Bu durum, kayıtdışılığın daha çok kırsal bölgelerde tarımsal faaliyetlerle uğraşanlarda özellikle de ücretsiz aile işçilerinde yoğunlaştığını göstermektedir. 2008 yılında kayıtdışı olarak ücretsiz aile işçisi konumunda tarımsal faaliyetlerle uğraşanların yüzde 20,6'sını erkekler oluştururken; yüzde 79,4'ünü kadınlar oluşturmaktadır.

İşsizlik oranları Türkiye genelinde yüzde 11, kentte yüzde 12,8 ve kırsal alanda yüzde 7,2'dir. Kentte yaşayan en az lise mezunu olan genç kadın nüfusundaki işsizlik oranı yüzde 17, aynı durumda olan erkekler için ise yüzde 9,6'dır. Eğitimsiz ve donanımsız kadının yanında eğitilmiş ve genç kadın nüfusta da işsizlik oranlarının yüksek olması, kadın istihdamında yaşanan sorunlar açısından önemli bir göstergedir.

Bu durum büyük ölçüde gelir dağılımına da yansımaktadır. Kadın ve kız çocuklarının yaşamlarının her alanında gelir dağılımındaki bozulmadan en fazla etkilenen grup olduğu açıktır. Gelirin, dolayısıyla yaşam standartlarının düşüşü kadınları bir yandan daha çok marjinal işlerde çalışıp azalan geliri artırmaya zorlarken, diğer yandan, ev içi üretime ayırdıkları zamanı artırmıştır.

Kadınların istihdam alanındaki sorunları özetle şunlardır:

-Kadınların eğitim düzeyi arttıkça, işgücüne katılım olanakları artmaktadır. Ancak, halen eğitimin her kademesinde kadınlar için bir eşitsizlik söz konusudur. Bu eşitsizliğin gelecekte giderilmesi ümit edilse bile, kadın emeğine vasıf kazandırabilmek için örgün eğitim yanında bilgi ve beceri geliştirmeye yönelik yaygın eğitime ihtiyaç vardır.

-Kadınların çalışma yaşamına girmesi veya girdikten sonra işte devamları konusunda yasalarda cinsiyete dayalı ayrımcılık söz konusu değildir. 2003 yılında yürürlüğe giren İş Kanunu'nda aynı veya eşit değerde bir iş için cinsiyet nedeniyle daha düşük ücret kararlaştırılmayacağı hükmedilmektedir. Ancak belli iş ve mesleklerin kadınlara uygun işler olarak toplumsal kabul görmemesi, görev dağılımında adil davranılmaması, ekonomik kriz dönemlerinde önce kadınların işten çıkarılması, özellikle kayıt dışı sektörde ücretlerin düşük tutulması gibi bazı ayrımcılık örnekleriyle karşılaşılmaktadır.

-İş piyasasında iş ve mesleklerin "kadın işleri" ve "erkek işleri" olarak ayrışıp toplumsal kabul görmesinden dolayı, kadınlar ancak geleneksel kadın mesleklerinde yoğunlaşmakta, daha düşük statülü ve ücretli işlerde çalışmaya razı olmaktadır. Bu işler süreli ve geçici çalışmayı, sosyal güvencesizliği beraberinde getirmektedir.

-Kadın işgücü ucuz emek olarak emek-yoğun iş kolları olan tekstil, gıda, hazır giyim, tütün gibi sanayi dallarında yoğunlaşmıştır. Ancak, tarım sektörü ile karşılaştırıldığında bu sektörlerdeki kadın işgücü oranı düşüktür.

-Tarım sektöründeki kadınların, çoğunlukla ücretsiz aile işçisi konumunda olmaları nedeniyle gelir elde etmemeleri, gelir azlığı nedenleriyle, yasal bir engel olmamasına rağmen sosyal güvenlik kapsamına büyük ölçüde girememektedirler.

-Türkiye'de işçi statüsünde çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumuna (SSK), memur statüsünde çalışanlar Emekli Sandığına, bağımsız çalışanlar ise Bağ-Kur kapsamında yer alabilmekte iken, 20.5.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu ile üç farklı sosyal güvenlik kuruluşu tek çatı altında birleştirilmiştir. Ülkemizde bir işyerinde çalışmasına rağmen sigortalı olmayan çok sayıda kadın vardır. Ev kadınlarına isteğe bağlı sigortalılık olanağı sağlayan uygulama ise primlerin yüksekliği, prim ödemede eşe bağımlı olma ve yeterli bilgi sahibi olmama gibi nedenlerle sınırlı kalmaktadır.

-Çalışma yaşamına girebilen kadınların çalışma yaşamlarını kısa bir dönemde bitirmesi ve/veya kariyerde yükselme doğrultusunda tüm potansiyelini ortaya koyamamasının temel nedeni, ev ve iş yaşamını uzlaştırma konusunda yaşadıkları sorunlardır. Kadın aile yaşamında çocuk bakımı yaşlı ve hasta bakımı gibi yükümlülükleri kocası ile ve/veya devletle paylaşmak durumundadır. Ancak ülkemizde kreş gündüz bakımevi gibi sosyal destek kurumları tüm çabalara karşın yeterli sayıya ulaşamamıştır.

Plan ve Programlar

Aktif işgücü politikaları vasıtasıyla istihdamın artırılması VIII. Plan döneminde önem kazanmıştır. İşgücünün beceri ve yeterliliğini geliştirerek istihdam edilebilirliğin artırılmasını amaçlayan aktif işgücü politikaları, işgücü yetiştirme, (mesleki) eğitim ve işgücü uyum programlarını, mesleğe yöneltme, mesleki danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin sunulmasını, iş arama stratejilerinin geliştirilmesini, işsizler, özürülüler, kadınlar ve gençler gibi dezavantajlı grupların iş bulmasını, girişimcilik eğitimlerini ve istihdam garantili eğitim programlarını kapsamaktadır. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Ana Plan ve Politikalara Yerleştirilmesi yaklaşımını güçlendirmeye yönelik bazı fırsatlar sunan, entegre bir yaklaşım ve insan odaklı bir kalkınma temelinde işleyen 9. Kalkınma Planında yer alan ana amaçlar aşağıda belirtilen ve açıkça kadınlarla ilgili olan hedeflere dönüştürülmüştür:

Bu kapsamda işgücü piyasasında zorluklarla karşılaşan kadınlar, gençler, uzun süreli işsizler, özürllüer ve eski hükümlüer için fırsat eşitliği sağlanması, kadınların işgücüne ve istihdama katılımlarının artırılması amacıyla çocuk ve diğer bakım hizmetlerine erişimlerinin kolaylaştırılması, gençlerin işgücü piyasasında deneyim kazanmalarını sağlayıcı programlar geliştirilmesi; işsizlerin, işgücü piyasası açısından dezavantajlı kesimlerin ve tarım sektöründen açığa çıkacak işgücünün niteliklerinin ve beceri düzeylerinin, işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda, aktif işgücü programları uygulanarak geliştirilmesi ve bu programlara ayrılan kaynakların artırılması; kadınların ekonomik ve sosyal hayata katılımlarını artırmak için bu kesime yönelik mesleki eğitim imkanları geliştirilerek istihdam edilebilirliklerinin artırılması, yaşlılara yönelik olarak evde bakım hizmetinin desteklenmesi, kurumsal bakım konusunda ise huzurevlerinin sayısının ve kalitesinin artırılması hedefleri 9. Kalkınma Planı'nda yer almaktadır.

9. Kalkınma Planı'nda işgücü piyasasının esneklik ve güvence arasında dengenin sağlandığı, istihdam üzerindeki yüklerin kademeli bir şekilde azaltıldığı, tüm bireylere eşit istihdam fırsatlarının sunulduğu, sosyal diyalogun güçlendirildiği daha esnek ve hareketli bir yapıya kavuşturulacağı da belirtilmektedir. Eğitim seviyesinin yükseltilmesi, aktif işgücü politikalarıyla istihdam edilebilirliğin artırılması, işgücü piyasasına girişin kolaylaştırılması ve teşvik edilmesi yoluyla 9. Kalkınma Planı döneminde (2007-2013) işgücüne katılma oranının %2,1 oranında artırılacağı öngörülmekte, bu artışın temel belirleyicisinin kadınlar olması beklenmektedir. Ayrıca, 9. Kalkınma Planı'nın Plan Dönemi Hedef ve Tahminleri kısmında kadınların işgücüne katılma oranının 2013 yılına kadar %29,6 olması hedefi yer almaktadır.

Ayrıca 60. Hükümet Programında, kadın girişimcilere, işgücü piyasasında geçerli alanlarda iş fikrinden başlayarak iş kurma sonrası dahil ihtiyaç duyacakları bütün konularda eğitim ve bilgilendirme desteği sağlanması yönünde çalışmalar yapılacağı belirtilmiştir. Yine söz konusu programda, kadınların toplumsal hayatın her alanında daha fazla rol alması yönünde sürdürülen çalışmaların güçlendirilmesi hedefine yer verilmiştir.

Faaliyet ve Projeler

Türkiye'nin AB istihdam stratejisine dahil olma çabaları, kadın istihdamının da artırılmasında itici bir role sahiptir. Bilindiği üzere Avrupa İstihdam Stratejisinin 4 boyutundan birisini kadın erkek eşitliği oluşturmaktadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, AB İstihdam Stratejisine dahil olmak üzere çalışmalarını sürdürmektedir. Bu çerçevede, "İstihdam Durum Raporu" hazırlanmış ve kadınların iş piyasasındaki konumları bu raporda incelenmiştir. Ortak Değerlendirme Belgesi hazırlanmış olup, Komisyona sunulmuştur. Sürecin devamında bir Ulusal Eylem Planı hazırlanacak ve bu Planda kadınların istihdam piyasasındaki pozisyonlarının iyileştirilmesi için gereken önlemlere yer verilecektir.

Türkiye, Avrupa Birliğinin Cinsiyet Eşitliği Topluluk Programına 2003-2006 dönemi itibariyle katılım sağlamakta ve bu çerçevede duyarlık artırıcı seminerler desteklenmektedir. Türkiye'de kadın istihdamının geliştirilmesine yönelik olarak Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü ve AB Komisyonu işbirliği ile yürütülen "Aktif İşgücü Programları Projesi I (2003-2006)" tamamlanmış olup, "Aktif İşgücü Programları Projesi II (2008-2010)" yürütülmektedir. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün de Yürütme Komitesinde yer aldığı Proje'nin hedef gruplarından birisi de kadınlardır.

Ülkemizde düşük düzeyde olan kadınların işgücüne katılımını artırmak amacıyla; Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK), Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) ve kadın sivil toplum kuruluşları tarafından da çeşitli çalışmalar ve projeler yürütülmektedir.

Bu çerçevede, KOSGEB tarafından esnaf ve sanatkâr tüm KOBİ'lere yönelik "Yeni Kredi Destek Paketi" kapsamında ilk üç ay ödemesiz işletme başına üst limiti 25 bin TL tutarında, şahıs işletmelerinde işletme sahibinin kadın girişimci olması halinde ise işletme başına üst limiti 30 bin TL tutarında kredi sağlanacaktır. Kredi faizinin %75'i KOSGEB %25'i krediyi kullanan tarafından ödenecektir. 100 bin işletmeye sağlanacak 2.5 milyar tutarındaki krediye ilişkin başvurular 04.11.2009 tarihinde başlamıştır.

Bunun yanında Türkiye'de kadın girişimci potansiyelini nicelik ve nitelik bakımından geliştirmek için politikalar belirlemek amacıyla Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği tarafından Kadın Girişimciler Kurulu kurulmuştur. Genel Müdürlüğümüz de söz konusu kurulun üyesidir. 73 ilde örgütlenen Kurul, kadın girişimci potansiyelinin nicelik ve nitelik bakımından geliştirilmesi ve daha donanımlı hale getirilmesi amacıyla politika belirlemek ve girişimcilik kültürünün kadınlar arasında gelişmesine öncülük etmek üzere çalışmalar yürütmektedir.

2007 yılında Gelir Vergisi Kanunu'nda yapılan değişiklikle hane içinde kadınlar tarafından üretilen ürünlerin düzenlenen kermes, festival, panayır ile kamu kurum ve kuruluşlarınca geçici olarak belirlenen yerlerde satılması sonucu kadınların elde ettikleri gelirler vergiden muaf tutulmuştur.

Kadınların ve gençlerin istihdamını artırmak amacıyla hazırlanan İstihdam Paketi'nde, mevcut istihdama ilave olarak işe alınan kadınlar ile 18-29 yaş arası gençlere ait SSK işveren priminin 5 yıl boyunca kademeli olarak İşsizlik Sigortası Fonu'ndan karşılanacağı, kreş ve emzirme odası açma yükümlülüğünün işverenler tarafından hizmet alımı ile yerine getirilebileceği hususlarına yer verilmiştir.

Ekonomik güçlenmenin en önemli koşulu olan işgücüne katılımı kadınların karşılaştığı engeller ve ekonomik güç paylaşımında yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle kadınlar yoksullaşmakta ve özellikle kadın başlı ailelerde kadınların yükleri daha da ağırlaşmakta olduğundan, kadın yoksulluğunun önlenmesi için dünyada ve ülkemizde örnekleri olan kredi uygulamalarının yaygınlaştırılması ve kadın girişimcilerin ihtiyaç duydukları Eğitim, Danışma, Rehberlik, Fon-Finansman sağlama konularını içeren çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çerçevede yoksulluğu önleme amaçlı olarak Türkiye'de mikrokredi uygulamaları yürütülmektedir. İl Özel İdaresi Kanununun 6'ncı maddesinin (a) bendinde İl Özel İdaresinin görev ve yetkileri arasında yoksullara mikrokredi verilmesinin de yer alması nedeniyle, bu Kanunun söz konusu maddesinin özellikle pozitif ayrımcılık içerecek şekilde kadın yoksulluğunu azaltmaya yönelik olarak 81 İl Valiliğimiz tarafından uygulanmasının kadınların ekonomik açıdan güçlendirilmesi, yoksulluğun ortadan kaldırılması, kadınların kendilerine olan özgüven ve saygılarının artması ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi bakımından büyük önem taşıdığı hususunu içeren yazı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünce İçişleri Bakanlığı'na gönderilmiştir. İçişleri Bakanlığı'nın bu konuda Valiliklere gönderdiği talimat doğrultusunda bazı illerde mikro kredi uygulaması başlatılmıştır ve sürdürülmektedir.

D) SİYASET VE KARAR ALMA MEKANİZMALARINA KATILIM

Siyasal katılma, bireyin siyasi sistemle kurmuş olduğu ilgi ilişkileridir. Bu ilişkiler siyasi olayları izlemek ve bilgi edinmekten, siyasi eylemlerde bulunmaya, oy vermeye, adaylığa ve siyasi karar mekanizmalarında yer almaya kadar uzanan değişik biçim ve boyutlarda kendilerini gösterebilirler.

Dünya kadınları eğitim düzeylerinden, geleneksel yaşam biçimleri ve değer yargılarından, yasalardaki ayrımcı hükümlerden kaynaklanan engeller nedeniyle, yüzyıllar boyunca, içinde yer aldıkları siyasal sistemlerle yeterince bağ kuramadan yaşamışlardır.

Yirminci yüzyılda geleneksel yaşam biçimlerinden çağdaş yaşam biçimlerine yönelişin kazandığı ivme ve özellikle seçme-seçilme konusunda yasalarda yapılan eşitlikçi düzenlemeler, kadın siyasal katılımında görüntü değişikliğine yol açmıştır.

Yine de günümüzde kadın siyasal katılımı hala erkeklerle eşit düzeye gelememiştir. Özellikle seçilme hakkından yararlanma ve siyasal karar mekanizmalarında yer alma konusunda cinsler arası eşitsizlik çok belirgin bir biçimde varlığını sürdürmekte ve kadınlar erkeklerin çok gerisinde kalmaktadırlar.

Kadınların siyasal karar mekanizmalarında eksik temsili, demokrasinin anlamına uygun bir biçimde çalışmasına imkan bırakmadığı gibi, “yönetime katılma” konusunda da, cinslerarası eşitsizlik sorununu gündeme getirmektedir.

Kadınların karar alma süreçlerine eşit katılımı sadece adalet ve demokrasi talebi olmakla kalmayıp aynı zamanda kadının statüsünün geliştirilmesinin de gerekli bir koşuludur. Kadının her düzeyde yönetime faal katılımı sağlanmadan ve karar almanın bütün düzeylerine eşitlikçi toplumsal cinsiyet ana yaklaşımı (gender mainstreaming) yerleştirilmeden kalkınma ve çağdaşlık hedeflerine ulaşamayacaktır.

Kadınların siyasal karar mekanizmalarında eksik temsilinin bir başka olumsuz sonucu da, kadın statüsü konusunda kendisini göstermektedir. Kadının yer almadığı karar mekanizmalarında çok kere kadın sorunlarına duyarlılık yeterince oluşmamakta; bu sorunların yeterince bilincine varılmamakta ve dolayısı ile kadın statüsünü yükseltecek yeterli çözümlere ulaşamamaktadır.

Bütün bunlar göz önünde tutularak, özellikle son 20 yıldır, dünyanın çeşitli ülkelerinde kadınların siyasal yaşamda gereğince temsil edilmelerini sağlayacak destek politikaları oluşturulmakta; uluslararası sözleşmelerle “cinslerarası eşitlik”, “pozitif ayrımcılık” ve “özel önlemler” kavramları ulusal hukuk düzenlerine aktarılmaya çalışılmaktadır.

1982 tarihli T.C. Anayasası 67, 68 ve 70 inci maddelerinde yerel ve milletvekili seçimlerinde “seçme ve seçilme”, “siyasi parti kurma”, “usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma”, “halkoylamasına katılma”, “kamu hizmetlerine girme” haklarını; 25, 26, 28, 29, 33 ve 34 üncü maddelerinde “düşünce ve kanaat hürriyeti”, “düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti”, “basın hürriyeti”, “toplantı hak ve hürriyetleri”ni tüm vatandaşlara tanımıştır.

Anayasamızın 68 inci maddesinin 6’ncı fıkrasında yer alan, “siyasal partilerin kadın kolu kuramayacakları”na ilişkin yasak, 23.7.1995 tarih ve 4121 sayılı yasa ile kaldırılmış; böylece siyasal partilere, kadınlar için ek bir katılma alanı açma fırsatı verilmiştir.

Yasalarımızda siyasal haklar konusunda cinsiyet ayırımı yapan hükümler mevcut değildir. Ayrıca 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 83. maddesinde “siyasal partilerin, herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğu prensibine aykırı amaç güdemeyeceği” bildirilerek, cinsiyet ayrımcılığına yönelik parti çalışmaları engellenmiştir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 91. maddesinde yer alan 1982 tarihli Anayasanın 68. maddesindeki yasağa paralel düzenlemenin, Anayasa değişikliği ile uyum sağlamak üzere değiştirilmesiyle, Anayasal düzeyde siyasal partilere tanınan kadın kolları kurma olanağı, yasal düzeye de yansımıştır.

Türkiye Cumhuriyetinde, dünyadaki pek çok ülkeden önce, 1930 yılında yerel seçimlerde, 1934 yılında da milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkını erkeklerle eşit bir biçimde elde eden kadınlarımızın, yüksek bir siyasal katılım düzeyine ulaşmış oldukları söylenemez.

22 Temmuz 2007 Genel Seçimlerinde Parlamentodaki kadın milletvekili sayısı 50'ye yükselmiştir. Bu sayı oransal olarak yüzde 9.1'e tekabül etmektedir. Bakanlar Kurulunda 2 kadın bakan bulunmaktadır.

2007 genel seçimlerinde Sivil Toplum Kuruluşlarının siyasal hayata katılım ve temsil konusunda yaptıkları kampanyaların duyarlılık artırdığı, bu duyarlılık sonucu 22 Temmuz 2007 seçimlerinde kadınlar arasında bu konuda bir talep oluştuğu ve bu talebinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne yansıdığı rakamlarla da açıktır. Kadınların bu başarısı, gelecekte daha da büyük bir talebin Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne yansması konusunda umut vericidir.

Parlamentodaki kadın milletvekili oranlarının seçim yılları bakımından durumu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Türkiye'de kadın milletvekili oranları

Seçim yılı	Parlamentodaki milletvekili sayısı	Kadın milletvekili sayısı	Toplam içindeki pay (%)
1935	395	18	4.6
1939	400	15	3.8
1943	435	16	3.7
1946	455	9	2.0
1950	487	3	0.6
1954	535	4	0.7
1957	610	7	1.1
1961	450	3	0.7
1965	450	8	1.8
1969	450	5	1.1
1973	450	6	1.3
1983	400(1 boş)	12	3.0
1987	450	6	1.3
1991	450	8	1.8
1995	550	13	2.4
1999	550	22	4.0
2002	550	24	4.4
2007	550	50	9.1

Kadının siyasal yaşama katılımının ilk basamağı kabul edilebilecek yerel yönetimlerde de temsili sınırlıdır.

29 Mart 2009 Yerel Seçimlerinde, Türkiye genelinde oy kullanma oranı yüzde 80 olup 81'i il olmak üzere 2946 ilçe ve belde belediyesinde yerel yönetici adayları yarışmıştır. 19 Siyasi partinin katıldığı 2009 yerel seçimlerinde, 44 kadın il belediye başkanlıklarına, 321 kadın da ilçe ve belde belediye başkanlıklarına aday gösterilmiştir. Söz konusu seçimlerde, Türkiye Genelinde toplam 2.948 belediye başkanı seçilmiş olup bunlardan sadece 27 tanesi (% 0,9) kadındır. Bu kadınlardan ise sadece iki tanesi il belediye başkanı olmuştur. 31.790 Belediye Meclis üyesinin ise 1.340 tanesini (% 0,42) kadınlar oluşturmaktadır. İl Genel Meclisi üye sayısına bakıldığında da durum çok farklı görünmemektedir. Toplam 3.379 İl Genel Meclis üyesinin 110 tanesi (% 3,25) kadındır. 29 Mart 2009 tarihinde gerçekleştirilen Yerel Seçimlere ilişkin sonuçların cinsiyete göre detaylandırılmış hali aşağıdaki tabloda görülmektedir.

29 Mart 2009 Tarihli Mahalli İdareler Seçim Sonuçları Tablosu

	ERKEK	KADIN	TOPLAM
BELEDİYE BAŞKANI SAYISI	2.921	27	2.948
BELEDİYE MECLİS ÜYE SAYISI	30.450	1.340	31.790
İL GENEL MECLİS ÜYE SAYISI	3.269	110	3.379
KÖY MUHTAR SAYISI	34.210	65	34.275
KÖY İHTİYAR MECLİS ÜYESİ SAYISI	137.848	329	138.177
MAHALLE MUHTAR SAYISI	18.178	429	18.607
MAHALLE İHTİYAR HEYETİ ÜYE SAYISI	71.174	1.409	72.583
TOPLAM	298.050	3.709	301.759

(İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü/ Kasım 2009)

Tabloda yer alan veriler dâhilinde, kadınların yerel yönetimlerde temsilinin hala istenilen düzeye ulaşmadığı söylenebilir. Bunun yanı sıra, Türkiye’de kamu kurum ve kuruluşlarında üst düzey yöneticiliklerde, kurul, komisyon ve komitelerde de kadınların temsil düzeyinin düşük olduğunu söylemek gerekir. Ancak, Türkiye’de uzmanlık gerektiren mesleklerde kadın oranları oldukça yüksek düzeydedir. Bugün ülkemizde üniversitelerde kadın öğretim elemanı oranı yaklaşık % 41.6 olup, toplam profesörler içinde kadın oranı % 27.8’e ulaşmıştır. Ayrıca, 132 üniversitenin 13’ünde kadın rektör görev yapmaktadır. Mimarların yüzde 38’si, avukatların ise yüzde 37’si ve bankacıların %50,2’si kadındır.

Kadınların bürokrasi içerisinde üst düzey karar verici konumlarda yer alması da oransal olarak düşüktür. Ancak bu tür görevlere gelen kadınların çok başarılı oldukları da bir gerçektir. Örneğin bütün dünyada erkeklerin egemen olduğu diplomatik görevlerde Türk Dışişlerinde görev yapan 155 Büyükelçimizden 16’sı kadındır. Ülkemizdeki kadın Vali

bulunmamaktadır. Türkiye’de halen 23 kadın mülki idare amiri bulunmaktadır. 448 Vali Yardımcısından 10’u kadındır ve yaklaşık 804 Kaymakamdan 13’ü kadındır. Kadınların üst düzey bürokrasi içinde durumlarına bakıldığında, 20 müsteşar içerisinde hiç kadın bulunmamaktadır. 79 Müsteşar Yardımcısının ise 2 tanesi kadındır. Bağlı Kurum Genel Müdürlerinden 43 tanesi içinde 5 tanesi kadındır. 387 Genel Müdür Yardımcısından 32 tanesi, 871 Daire Başkanından ise 128’i kadındır (Eylül 2009 tarihi itibarıyla).

E) ŞİDDET

Kadına yönelik şiddet tüm dünyada hala en önemli sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorun uzun bir zaman sürecinden geçerek günümüze dek taşınmıştır. Şiddet, özellikle ekonomik açıdan kaynakları kıt olan toplumlarda daha belirgin olarak görülmektedir.

Kadına yönelik şiddet Pekin Eylem Platformunda, “ Kadının fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel olan, bu tür hareketlerin tehdidini, baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, ister toplum önünde ister özel hayatta meydana geliş olsun, cinsiyete dayalı her türden şiddet” olarak tanımlanmıştır.

Şiddet ne biçimde olursa olsun kadınların hayatına korku ve güvensizliği sokmakta, temel hak ve özgürlüklerini kullanmalarını engellemektedir. Özellikle aile içi şiddet, yaygınlığı tam olarak bilinemeyen, aile mahremiyetinin bir unsuru olarak görülerek gizlenen, bu sebeple de mücadele edilmesi ve önlenmesi güç bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’de de kadına yönelik şiddet, tüm dünyada olduğu gibi hala en önemli sorun alanlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması 2008”

Kadına yönelik aile içi şiddeti izlemek ve aile içi şiddetle mücadele etmek için göstergeler belirlenebilmesi amacıyla, ilk kez ülke genelinde Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün yararlanıcı kurum olduğu, Avrupa Birliği 2005 yılı Katılım Öncesi Mali Yardım Programı kapsamında “kadına yönelik şiddetin kaynağı ve türleri nelerdir?” sorusuna yanıt verecek olan büyük ölçekli “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması” yürütülmüştür.

Sonuçları TÜİK “Resmi İstatistik Programı” kapsamında resmi veri olarak değerlendirilen Araştırma’nın temel bulguları ve istatistikler ise Şubat 2009 tarihinde gerçekleştirilen toplantıda kamuoyuna sunulmuştur.

Araştırma’ya ilişkin bazı çarpıcı veriler şu şekildedir:

- Ülkemiz genelinde eşi veya eski eşi tarafından fiziksel şiddete maruz bırakılan kadınların oranı % 39’dur.
- Hayatının herhangi bir dönemde duygusal şiddet yaşayan kadınların oranı %43,9’dur.
- Sadece cinsel şiddete maruz kalan kadınların oranı %15,3’tür.
- Fiziksel veya cinsel şiddetin birlikte yaşanma yüzdesi 41,9’dur.
- Kentte fiziksel şiddet oranı %38 iken kırdada %43’tür.
- Yaşadıkları fiziksel şiddet sonucunda yaralanan kadınların oranı % 25’tir.
- En az bir kez fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış kadınlardan Eğitimi olmayanların oranı %55,7, Lise ve üzeri düzeyde eğitim alanların oranı ise %27’dir.

- ‘Bazı durumlarda erkekler eşlerini dövebilir’ ifadesine katılan kadınların oranı %14,2’dir.
- Yaşadıkları şiddeti kimseye anlatamayan kadınların oranı %48,5’tir.
- Şiddet yaşayan kadınların sağlık sorunları yaşama, intihar etmeyi düşünme ya da deneme olasılıkları en az iki kat artmaktadır.
- Her 10 kadından biri gebeliği sırasında fiziksel şiddete maruz kalmıştır.
- Cinsel şiddet birçok durumda fiziksel şiddet ile birlikte yaşanmaktadır; kadınların yüzde 42’si fiziksel veya cinsel şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.
- Sadece eğitim düzeyi düşük olan kadınlar şiddete maruz kalmamaktadır. Eğitim düzeyi daha yüksek olan kadınlar arasında bile her 10 kadından 3’ü eşleri tarafından fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmıştır.
- Evlenmiş kadınların hayatındaki en yaygın şiddet eşlerinden gördükleri şiddettir.
- Kadınların yüzde 7’si çocukluklarında (15 yaşından önce). cinsel istismar yaşadıklarını belirtmişlerdir

Araştırma’nın sonuçları, kadına yönelik şiddetle mücadele etmek için alınacak önlemler ve üretilecek politikalara temel oluşturacaktır.

(Araştırma hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. www.ksgm.gov.tr/“Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması” Bölümü)

Şiddete İlişkin Yasal Durum

Aile içindeki şiddetin önlenmesi amacıyla 1998 yılında çıkarılan **4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun** şiddete karşı çok önemli bir güvence sistemi getirmiştir. Bu düzenleme ile Türkiye’de ilk kez aile içi şiddet kavramı hukuksal metinde tanımlanmış ve aile içi şiddetin vuku bulduğu durumlarda mağdurun şikayeti olmaksızın (üçüncü şahısların bildiriyle) polis ve adalet mekanizmasının harekete geçmesi sağlanmıştır. Bu yasanın uygulanmasına yönelik olarak İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı tarafından genelgeler çıkarılmış ve bu konuda çeşitli eğitim programları uygulanmıştır.

4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun uygulanmasındaki aksaklıkların giderilmesini teminen Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün koordinatörlüğünde ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum örgütlerinin hukukçu temsilcileri ile yapılan bir dizi toplantı sonucunda bir Değişiklik Tasarısı hazırlanmıştır. 4320 sayılı Kanun’da Değişiklik yapılmasına dair Kanun, 4 Mayıs 2007 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kanun ile; şiddet kavramı geniş yorumlanarak evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan, mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan aile bireyleri ve çocuklar da koruma altına alınmaktadır. “Kusurlu eşin veya diğer aile bireyinin” ifadesinin kullanılması ile aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireyleri hakkında da tedbir kararına hükmedilmesine olanak sağlanmaktadır. Ayrıca Kanun’da öngörülen tedbirler arasına aile mahkemesi hakiminin uygun görmesi halinde, şiddet uygulayan bireyin rehabilitasyonu amacıyla “Bir sağlık kuruluşunda muayene veya tedavi için başvurusu” tedbiri eklenmiştir.

Bunlara ek olarak değişiklik ile, Kanun’dan yararlanmak için yapılacak başvuruların ve infazı için yapılan icrai işlemlerin harca tabi olmayacağı da hükme bağlanmıştır.

“**Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik**” ise, yine Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün koordinatörlüğünde, ilgili kamu kurum ve

kuruluşlarının ve sivil toplum örgütlerinin hukukçu temsilcilerinin katılımlarıyla hazırlanmış; 1 Mart 2008 tarih ve 26803 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Yönetmelik ile 4320 sayılı Kanun’da yer alan tedbirler ayrıntılı olarak düzenlenmiş; aile içi şiddet, ihbar ve şikayet gibi kavramlara açıklık getirilmiş; nafaka ve tedbir kararlarının yerine getirilmesi ve usul işlemleri de kanun uygulayıcılarına ve vatandaşlara yol gösterecek şekilde ele alınmıştır.

Konuya ilişkin en temel yasal düzenlemelerden biri de 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’dur. 1 Haziran 2005’te yürürlüğe giren bu yasada da yine reform niteliğinde düzenlemelere yer verilmiştir. Bu düzenlemelerden en önemlisi yasada kadın ve kız ayrımının kaldırılmış olmasıdır. Eski Ceza Kanununda, kadının mağdur olduğu birçok suç topluma karşı işlenen suçlar olarak düzenlenmişken, yeni TCK ile bu anlayış terk edilmiş ve bu suçlar bireye karşı işlenen suçlar kapsamına alınmıştır. Eski TCK’da düzenlenmemiş olan evlilik içi tecavüz, işyerinde cinsel taciz gibi suçlar da ilk kez bu yasada düzenlenmiş bulunmaktadır. Yine, yeni TCK’da evlilik vaadiyle kızlık bozma suçunun kaldırılmış olması, önemli yenilikler arasındadır.

Eski Türk Ceza Kanununun “töre” cinayetlerinde indirim yol açan maddesi 2000 yılında yasa kapsamından çıkarılmış olmakla beraber yeni Türk Ceza Kanunu ile “töre saikiyle” öldürme, kasten öldürme suçunun nitelikli halleri arasında düzenlenmiş, faillerinin yasada öngörülen en ağır ceza olan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılması hükmü getirilmiştir.

Belediye Kanunu ile şiddete uğrayan kadınlara hizmet vermek üzere Belediyeler de yetkili kılınmıştır. Bu Kanunla Büyükşehir Belediyeleri ile nüfusu 50.000’ni geçen belediyelere kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açma görevi verilmiştir. Böylece şiddete uğrayan kadınlara verilen koruyucu ve önleyici hizmetlerin geliştirilmesi mümkün olacaktır.

Plan ve Programlar

Halen uygulama döneminde bulunduğumuz 2007–2013 yıllarını kapsayan 9 uncu Kalkınma Planında şiddetin, bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de daha çok kadın ve çocukların maruz kaldığı bir sorun olduğu, kadınlara karşı şiddetin ve istismarın önlenmesi için toplumun bilinçlendirilmesine yönelik eğitim ve bilgilendirme çalışmaları devam ettiği belirtilmektedir. Ayrıca, Temel Amaçlar; Gelişme Eksenleri bölümünde kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla, bu konudaki toplumsal bilincin artırılacağı hedefine yer verilmiştir.

Ayrıca 60. Hükümet Programında kadın konuklarının yaygınlaştırılması hedefi yer almakta olup bu çerçevede; fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik ihmal ve istismara uğrayan kadınlara hizmet sunan kuruluşların sayıları artırılacağı ve kadınlara karşı aile içi şiddetin önlenmesi yönünde çalışmaların sürdürüleceği belirtilmiştir.

Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Konusunda KSGM Tarafından Yürütülen Faaliyetler

Kadının statüsünün güçlendirilmesi ve kadının insan haklarının korunması konusunda ulusal mekanizma olarak 1990 yılında kurulan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 6 Kasım 2004 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 5251 sayılı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile yeniden yapılandırılmıştır.

Teşkilat Kanununun yürürlüğe girmesiyle, Genel Müdürlüğün şiddet konusundaki çalışmaları da hız kazanmıştır. KSGM, kadına yönelik her türlü şiddet, taciz ve istismarın önlenmesi ve ortadan kaldırılması amacıyla başta yasal çalışmalar olmak üzere, işbirliğine dayalı çalışmalar yapmaya; projeler, kampanyalar yürütmeye; toplantı, konferans, seminerler düzenlemeye; diğer kurum-kuruluşlarca yürütülen çalışmalara katkı sağlamaya devam etmektedir.

Türkiye bugüne dek taraf olduğu pek çok uluslararası insan hakları sözleşmelerinin gereği olarak ve artan toplumsal duyarlılığın yönlendirmesi ile uluslararası toplumun gündeminde de giderek daha çok ağırlık kazanan "namus cinayetleri" konusundaki çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Bu çerçevede Türkiye, Birleşmiş Milletler 59. Genel Kuruluna sunulan ve kabul edilen "Namus Adına Kadınlara Yönelik İşlenen Suçların Önlenmesi Doğrultusunda Çalışmak" başlıklı Karar Tasarısına İngiltere ile birlikte ana sunucu olmuştur.

2004 yılında, 25 Kasım “Kadına Karşı Şiddeti Önleme Günü” kapsamında, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu işbirliği ile başlatılan ve 2008 yılından itibaren yine bu iki kuruluş tarafından yürütülmekte olan Türkiye 4. Ülke Programı-Toplumsal Cinsiyet bileşeni kapsamına dahil edilen “Kadına Karşı Şiddete Son Ulusal Kampanyası” başlatılmıştır. Kampanya kapsamında, ulusal televizyon kanalları ve sinemalarda gösterilen spot filmler hazırlanmış, “Kadına Karşı Şiddete Son” konulu afişler çeşitli illerde bilbordlar, mağazalar ve alışveriş merkezlerinde sergilenmiş, basılı ve görsel materyal hazırlanmış ve dağıtımını gerçekleştirmiş, Süper Lig takımları oyuncularının maçlara "kadına yönelik şiddete son" yazılı banner ve tişörtlerle çıkmaları sağlanmıştır. Yürütülen “Kadına Karşı Şiddete Son Ulusal Kampanyası”, Avrupa Konseyi tarafından iyi uygulama örneği seçilmiştir.

Bir diğer önemli gelişme, 2005 yılında Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisinde Meclis Araştırma Komisyonu oluşturulmasıdır. Komisyon çalışmaları sonucunda bir rapor hazırlanarak, bu konuda alınacak önlemlere ilişkin öneriler ve bundan sorumlu kuruluşlar “Çocuk ve Kadına Yönelik Şiddet Hareketleri ile Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi için Alınacak Tedbirler” konulu 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile belirlenmiştir. Genelge ile Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü kadına yönelik şiddet konusunda koordinatör kurum olarak belirlenmiştir. KSGM, söz konusu koordinasyon görevi çerçevesinde çalışmalarını sürdürmekte, Genelge’de belirlenen sorumlu ve işbirliği kuruluşlarının Genelge kapsamında gerçekleştirdikleri faaliyetlere ilişkin bilgileri üçer aylık dönemler halinde izleyerek Başbakanlığa sunmaktadır. Dönemsel raporlar Genel Müdürlüğün web adresinde de yayınlanmaktadır. Bugüne dek onüç dönem raporu hazırlanmıştır.

KSGM, gerek 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi’nin ilgili tedbirleri kapsamında gerekse yürüttüğü projeler ve kampanyalar ile farkındalık yaratma ve zihniyet dönüşümünün sağlanması amacıyla aşağıda yer alan çalışmaları gerçekleştirmiştir.

- 2006/17 sayılı Genelge’de konuya ilişkin olarak yer alan önlemler göz önünde tutularak, 4320 sayılı Kanun’un uygulanmasındaki aksaklıkların giderilmesini sağlamak amacıyla, Genel Müdürlüğün koordinatörlüğünde ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum örgütlerinin hukukçu temsilcileri ile hazırlanan Değişiklik Tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda kabul edilerek, 4 Mayıs 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik ise yine Genel Müdürlüğün koordinatörlüğünde, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının ve sivil toplum örgütlerinin hukukçu temsilcilerinin katılımıyla hazırlanmış ve 1 Mart 2008 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Yönetmelik ile 4320 sayılı Kanun’da yer alan tedbirler ayrıntılı olarak düzenlenmiş; kanun uygulayıcılara ve vatandaşlara yol gösterecek şekilde ele alınmıştır.

- KSGM koordinatörlüğünde kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin katılımı ile “Kadına Yönelik Şiddet İzleme Komitesi”

2007 yılında oluşturulmuştur. Komite bugüne kadar, Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı'nın başkanlığında üç toplantı gerçekleştirmiştir. Komite toplantılarında ilgili kurum ve kuruluşlarca bu konuda yürütülen çalışmalar ve yaşanan problemler konusunda bilgi ve deneyim paylaşımında bulunmaktadır.

- Genelge'nin "B. Kadına Yönelik Şiddet Konusundaki Çözüm Önerilerinin Yaşama Geçirilmesinde Koordineli Çalışması Gereken Kurumlar" ana başlığı, Eğitim alt başlığının 6.maddesinde yer alan "*Sağlık görevlileri, yargı mensupları, kolluk kuvvetleri, öğretmenler, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, çocuk gelişimi uzmanları, ve diğer meslek gruplarının lisans ve hizmet içi eğitim programlarında kadına yönelik şiddet konusu yer almalıdır*" tedbiri gereğince ilgili kurum-kuruluşlarla işbirliği yapılarak eğitim protokolleri imzalanmış, eğitimler başlatılmıştır. Bu kapsamda;
 - Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü işbirliğiyle hazırlanan "*Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Polisin Rolü ve Uygulanacak Prosedürler Eğitimi Projesi Protokolü*" 26.12.2006 tarihinde dönemin Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı ile İçişleri Bakanı arasında imzalanmıştır. Hizmet içi eğitimler yoluyla "kadına karşı şiddet, aile içi şiddet, toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi, şiddet mağdurlarına yaklaşım tarzı, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve diğer ilgili kanunların uygulanması" konularında farkındalık ve duyarlılığı artırmak amacıyla 40.400 emniyet teşkilatı personelinin eğitimi sağlanmıştır.
 - Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü işbirliğiyle hazırlanan "*Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Sağlık Personelinin Rolü ve Uygulanacak Prosedürler Eğitimi Protokolü*" 3 Ocak 2008 tarihinde dönemin Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı ile Sağlık Bakanı arasında imzalanmıştır. Sağlık personelinin kadına yönelik aile içi şiddetle mücadelede duyarlılığını arttıracak; mesleki beceri ve eğitim formasyonunu geliştirecek Protokol kapsamında; 81 il sağlık müdürlüğü yöneticileri ile birinci, ikinci, ve üçüncü basamak sağlık hizmeti sunan kurum ve kuruluşlarda çalışan doktor, hemşire, ebe ve diğer sağlık personeli olmak üzere 75 bin çalışanın kadına karşı aile içi şiddetle mücadelede duyarlılığını artırarak, mesleki beceri ve eğitim formasyonunu geliştirecek eğitimler devam etmektedir. Şu ana kadar yaklaşık 50 bin personelin eğitimi tamamlanmıştır.
 - Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı işbirliğinde hazırlanan "*Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Yargı Mensuplarının Rolü Projesi Protokolü*" 1 Nisan 2009 tarihinde dönemin Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı ile Adalet Bakanı arasında imzalanarak yürürlüğe girmiştir. Protokol kapsamında; çeşitli yargı ve adalet hizmetleri mensuplarının; kadına karşı şiddet, aile içi şiddet, toplumsal cinsiyet eşitliği, şiddet mağdurlarına yaklaşım tarzı, kadına yönelik şiddet alanında çalışma yapan diğer kurum ve kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği konularında farkındalık ve duyarlılığının artırılması amaçlanmıştır. Ülke genelinde aile mahkemelerinde görev yapan aile mahkemesi hakimi ile aynı yerlerde görev yapan ve aile içi şiddet ile ilgili suçları soruşturan Cumhuriyet savcılarına yönelik olarak eğitim seminerlerine Mayıs 2009 itibariyle başlanmıştır. Şimdiye kadar gerçekleştirilen 9 seminer programına yaklaşık 125 aile mahkemesi hakimi ve 125 savcı katılmıştır. Söz konusu eğitim programlarına 2010 yılında da devam edilecektir.

- Ayrıca, “Aile İçi Şiddet Mağdurlarına ve Mağdur Çocuklara Yönelik Verilen Hizmetlerin Kurumsal Kapasitesinin Artırılması ve İşbirliğinin Geliştirilmesine İlişkin Protokol”; Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü ve Emniyet Genel Müdürlüğü arasında, 22 Ekim 2009 tarihinde imzalanmıştır. Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler konulu, 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi’nde yer alan tedbirlerin hayata geçirilmesine de hizmet edecek olan Protokol’un temel hedefi; aile içi şiddet mağdurları ile mağdur çocuklara sunulan hizmetlerde, uygulamadan kaynaklanan sorunların giderilmesi, kurumlar arası işbirliğinin geliştirilmesi ve hizmet kapasitesinin artırılmasıdır.
- Medyanın kadın erkek eşitliğinin sağlanmasında oynayabileceği bilinçlendirici rol göz önünde tutularak da “Toplumsal Cinsiyet ve Medya Atölye Çalışmaları”na başlanmıştır. Bu çalışmalar ile geleceğin medya profesyonellerine toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik aile içi şiddet konularında farkındalık kazandırılması amacıyla, Haziran ve Kasım 2009’da gerçekleştirilen atölye çalışmalarında; “toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik aile içi şiddet ve önleme mekanizmaları ile medya uygulamaları ve etiği” konuları işlenmiştir.
 - Toplumsal bilinçlenmeyi ve duyarlılığı artırmak ve bilgilendirme yapmak amacıyla; “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele” konulu il toplantıları düzenlenmiş, konuya ilişkin afiş ve broşürler bastırılarak dağıtım ve sergilenmesi sağlanmış, “Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı” hazırlanarak dağıtımı ilgili tüm kurum ve kuruluşlara yapılmıştır,
 - TRT ile yapılan işbirliği kapsamında Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki kız çocukları ve kadınların güçlendirilmesinin önemine vurgu yapan, aile içi şiddetin suç olduğu mesajının verildiği görsel materyal ve belgesel programlar hazırlanarak TRT GAP televizyonunda yayınlanması sağlanmıştır.
 - Genel Kurmay Başkanlığı ile yapılan işbirliği sonucunda, kadına karşı şiddetle mücadelenin önemli bir parçasını teşkil eden erkeklerin konuya duyarlılığını arttırmak amacıyla, vatani görevini yapmakta olan er ve erbaşlara yönelik "Yurttaşlık Sevgisi" dersi kapsamında; kız çocuklarının okullaşması, kadın-erkek eşitliği, kadının insan hakları, kadına yönelik şiddet, töre ve namus cinayetlerinin önlenmesine ilişkin konular dahil edilmiştir. Her celp döneminde er ve erbaşlara verilen eğitimlerle 450.000 erkek bilinçlendirilmektedir.
 - Türkiye’de kadınların toplumsal fırsatlardan erkeklerle eşit biçimde yararlanmalarının sağlanması ve kadının insan haklarının korunması hedeflerine dönük olarak hazırlanan “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi”, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından, AB Katılım Öncesi Mali Yardımı 2005 Yılı Programı kapsamında 2007-2008 yıllarında yürütülmüş olup, 2008 sonu itibarıyla tamamlanmıştır. Proje iki bileşenden oluşmaktadır. Bunlardan birincisi “Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi Eşleştirme Projesi” ikincisi ise “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi”dir.

Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi başlığını taşıyan Eşleştirme Projesi kapsamında; politika uygulayıcılarına, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler, meslek örgütleri ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerine “toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimleri” verilmiştir. Ayrıca, kadın erkek eşitliği ile ilgili yapılan

çalışmalarda yararlanılmak üzere “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eğitim Kılavuzu” dahil çeşitli materyaller hazırlanarak ilgili taraflara dağıtımı yapılmıştır.

“Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi”, KSGM tarafından, Avrupa Komisyonu’nun mali katkısı ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu’nun (UNFPA) teknik desteği ile 2007-2008 döneminde 2 yıl süre ile yürütülmüştür. Proje kapsamında, aile içi şiddete maruz kalan ve risk altındaki kadınlara hizmet sunan kurum ve kuruluşların kapasiteleri gerçekleştirilen eğitimler, toplantı ve konferanslar aracılığıyla artırılmış, ilgili paydaşlar arasındaki iletişim ve işbirliği güçlendirilmiş, üretilen ve sergilenmesi sağlanan görsel materyaller aracılığıyla toplumsal farkındalık ve duyarlılığın artmasına katkı sağlanmıştır.

Öte yandan, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü koordinasyonunda “Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi Eşleştirme Projesi” kapsamında “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013” hazırlanarak yürürlüğe girmiştir.

“Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi”, ikinci bileşeni olan “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi” kapsamında; ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler ve kadın alanında çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin katılımı ve işbirliği ile “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2007-2010” hazırlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Ulusal Eylem Planı, kısa, orta ve uzun vade olmak üzere 3 uygulama dönemini kapsamaktadır. Planın amacı, ülkemizde aile içinde kadına yönelik her tür şiddetin ortadan kaldırılması için gerekli önlemlerin uygulamaya konulmasıdır. Söz konusu Ulusal Eylem Planı ile yasal düzenlemeler, toplumsal farkındalık ve zihniyet dönüşümü, kadının sosyo-ekonomik durumunun güçlendirilmesi, koruyucu hizmetler, tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri ve sektörler arası işbirliği olmak üzere 6 temel alanda iyileştirmeler hedeflenmektedir.

Ulusal Eylem Planı’nda yer alan tedbirlere ilişkin uygulamaların izlenmesi, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından, dönemsel toplantılar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

- Gerek Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi başlığını taşıyan Eşleştirme Projesi kapsamında gerçekleştirilen eğitimlerin sürdürülebilirliğini sağlamak, gerekse 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesinin “Ülke genelinde tüm kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve özel sektör çalışanlarına yönelik "toplumsal cinsiyet eşitliği" eğitimi verilmesinin zorunlu hale getirilmesi sağlanmalıdır” tedbiri gereğince; kadın erkek eşitliği bakış açısının kurumların plan program ve projelerinde yer almasını sağlamak farkındalık oluşturarak toplumdaki duyarlılığı artırmak için Bakanlığımıza bağlı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ulusal bütçe kaynakları ile, ülke genelinde İlçe Halk Eğitim Müdür/Müdür Yardımcıları ile İlçe Tarım Müdürlüklerine yönelik olarak “Kadın Erkek Eşitliği ve Toplumsal Cinsiyet Eğitimi” vermektedir. Üç gün süren eğitim programının son günü kadına yönelik aile içi şiddet konusuna ayrılmıştır.

Şiddete Karşı Mücadelede Kurumsal Yapı

Temel insan hakları ve özgürlüklerinin ihlali olan kadına yönelik aile içi şiddet ile mücadelede en önemli mekanizmaların başında ise kadın sığınma evleri/konuk evleri gelmektedir.

Türkiye'nin ilk bağımsız kadın sığınma evi Kadın Dayanışma Vakfı tarafından 1993 yılında açılmıştır. Sığınma evi açılmasında öncü kuruluşlardan biri de 1995 yılında hizmete açtığı sığınma evi ile Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı olmuştur.

Ülkemizde kamu kurumlarına bağlı ilk kadın konuk evi ise Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı olarak 1990 yılında hizmete açılmıştır. Halihazırda Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne (SHÇEK) bağlı 29 konuk evi bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşu, kaymakamlıklar, valilikler ve yerel yönetimlere bağlı konuk evi/sığınma evlerinin sayısı ise 25'tür. (Bunlardan 2'si insan ticareti mağdurlarına aittir) Sığınma evi/konuk evi açılması konusundaki çalışmalar ivme kazanarak devam etmektedir.

Kadın konukevlerine kabul edilen kadınlardan, hiçbir geliri olmayan veya geliri olup temel ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olduğu saptanan kadınlara ve varsa beraberlerindeki çocuklarına harçlık, giyecek, tedavi, eğitim, yol giderlerinin karşılanması konusunda bütçe olanakları ölçüsünde yardım yapılmaya çalışılarak bakım ihtiyaçları karşılanmaktadır.

Bunlara ek olarak, İçişleri Bakanlığı tarafından, Avrupa Birliğinin mali katkısı, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonunun teknik ve uzmanlık desteği ile yürütülmekte olan “Şiddete Uğramış Kadınlara İlgili Sığınma Evleri Projesi” konuya ilişkin önemli bir çalışmadır. Bu proje kapsamında, seçilen 8 ilde kadın sığınma evinin inşası, tefrişi, sığınma evinde çalışacak personel ile bu illerde şiddet mağduru ve şiddet riski altında olan kadınlara hizmet sunacak çalışmacıların eğitimlerinin gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır.

Şiddete uğrayan ya da uğrama riski taşıyan ve desteğe gereksinimi olan kadınlara yönelik danışma hizmetleri de kadına yönelik şiddetle mücadele diğer bir önemli mekanizmadır. Bu çerçevede;

- Şiddete uğrayan ya da uğrama riski taşıyan ve desteğe gereksinimi olan kadınlara ve çocuklara psikolojik, hukuki ve ekonomik alanda danışmanlık hizmetleri sunmak ve yararlanabilecekleri hizmet kuruluşları konusunda bilgilendirerek, gereksinim duydukları hizmet türüne en kısa zamanda ulaşmalarını sağlamak amacıyla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı “Alo 183 Aile Kadın, Çocuk, Özürlü Sosyal Hizmet Danışma Hattı” hizmet vermektedir.
- Barolara bağlı kadın danışma merkezleri, kadın hakları/hukuku komisyonu/kurulu adı altında Medeni Kanun başta olmak üzere, temel yasalarda kadın erkek eşitliğinin sağlanması konusunda çalışmalar yapmakta, kadın hakları ve nereye, nasıl başvurulacağı hususunda yeterli bilgiye sahip olmayan kadınlara ücretsiz olarak danışmanlık hizmeti vermektedirler.
- Bünyesinde kadın hukuku komisyonu bulunan baro temsilcilerinin katılımıyla oluşan Türkiye Barolar Birliği Kadın Hukuku Komisyonu (TÜBAKKOM) ise yine aile içi şiddet de dahil olmak üzere, kadınlara karşı yapılan her türlü ayrımcılıktan kaynaklanan sorunlara çözüm getirilmesi için çalışmalar yürütmektedir.
- Şiddete uğrayan kadınlara yönelik çeşitli hizmetler, sivil toplum kuruluşlarınca da yürütülmektedir. Bu kuruluşlar tarafından danışma merkezlerinde, kadınlara hukuki ve psikolojik destek verilmekte, gerekli hallerde de sığınma evlerinde barınma olanağı sağlanmaktadır.
- Bunlara ek olarak, SHÇEK' e bağlı 40 adet “Aile Danışma Merkezi”nde ve 80 adet “Toplum Merkezi”nde de şiddete uğrayan kadınlara psikolojik, hukuksal danışmanlık ve ekonomik yardımlar yapılmakta, kadın konuk evlerinde kalma talebi olan kadınlar değerlendirilerek ilgili birimlere yönlendirilmektedir.

- Başbakanlık Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresine bağlı 30 adet Çok Amaçlı Toplum Merkezi (ÇATOM) ise bölgede eğitim, yönlendirme, meslek edindirme vb. konularda kadınlara hizmet sunmaktadır.